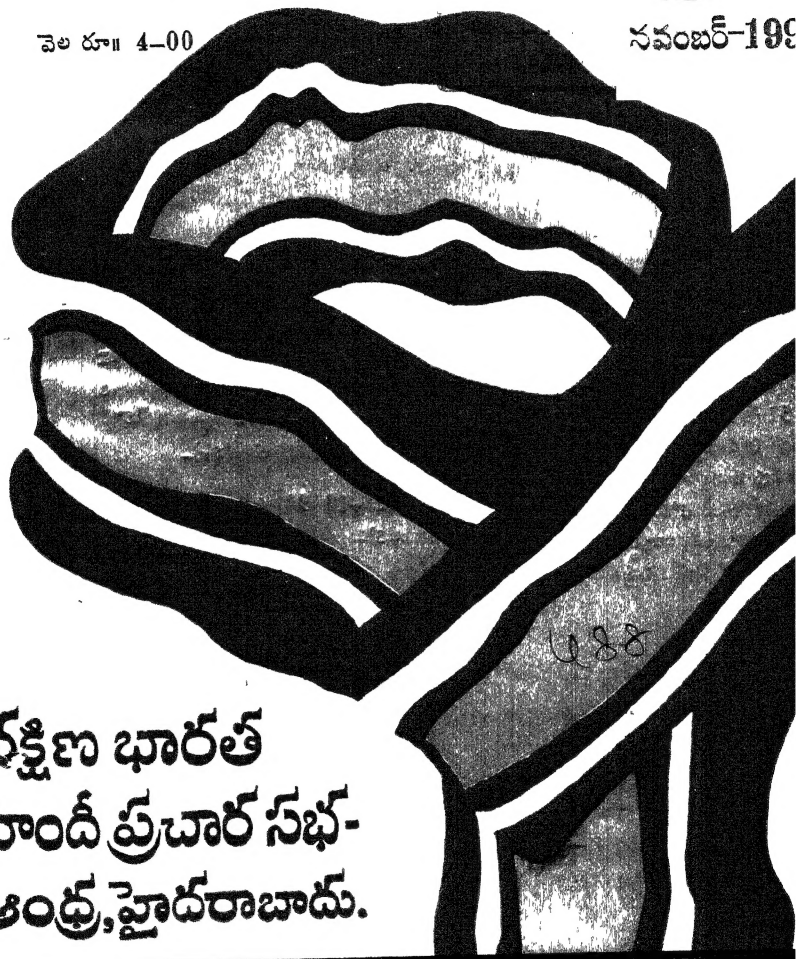

సాహిత్య మాస పత్రిక

వెల రూ॥ 4-00

నవంబర్-199

488

దక్షిణ భారత్
హిందీ ప్రచార సభ-
అంధ్ర, హైదరాబాద్.

సంతాపం

జె. దొరస్వామిరెడ్డి

శ్రీ జె. దొరస్వామిరెడ్డిగారు 1-7-1924న
బంగారుపాళ్ళం నల్లంగాడు నందు జన్మించారు.
పామర్రు విద్యానాన హిందీని అభ్యసించారు.
1951 నుండి 1983 చిత్తూరు జిల్లాలో అర
గొండ హతలపట్టు, బంగారుపాళ్ళం సి.టి. యం.
పలకనేరు మున్నగు ప్రదేశములలో ఉన్నత
పాఠశాలలో హిందీ బోధించడమేగాక సభ పరీక్ష
లకు ఎంతోమంది విద్యార్థులను పంపించారు.
వీరి శిష్యులెంతో మంది ప్రస్తుతము హిందీ ప్రచా
రకులుగా నున్నారు

ద.భా హిందీ హిందీ ప్రచార సభ వ్యవస్థా
పితా నమితి సభ్యులు. రాయలసీమ ప్రాంత శిక్ష
సంగటకులు. చిత్తూరుజిల్లా హిందీ ప్రచారక
మండలి అధ్యక్షులు—బాలబోధ్యమమున పేర్కొన
దగిన కృషి సాధించిన రసజీవులు—

23-10-94వ ఉదయం హిందీ విద్యార్థు
లకు యదోచిత సలహాలిచ్చివేలారి సీ ఎమ్.సి. హస్త
టలుకు వెళ్ళారు. 24-10-94 సూర్యోదయో
హూర్వం కన్నుమూశారు.

488

స వం

సాహిత్య మాసపత్రిక

నవంబర్-1994

సంపాదకులు

శ్రీ వేమూరి అంజనేయ శర్మ

శ్రీ ఈమని దయానంద

శ్రీ అన్నదానం శంకరశాస్త్రి

దక్షిణ భారత హిందీ ప్రచార సభ-ఆంధ్ర, హైదరాబాద్-4

959, ఖైరతాబాద్ హైదరాబాద్-500 004

Recommended for use in all the Public libraries and School Libraries by the Director of Public Libraries, Andhra State, Madras, Vide proceedings is No. 30/55 dated 6th January-1955.

ఈ సంచికలో

1. సంపాదకీయం
2. జానపద గేయాలు—సామాజిక నేపథ్యం —చింత, సత్యనారాయణ
3. అన్నమయ్య సంకీర్తనల్లో తాత్త్విక గేయాలు —వి. వెంకటరమణ
4. 'తెలంగాణా జనజీవిత భారతం' 'కుందుర్తి తెలంగాణా' —కలువకుంట రామకృష్ణ
5. రామకావ్యము —డిట్ల కొండయ్య
6. రె.డు సముద్రాలు ఒకటైన దృశ్యం —అడిగోపురి వెంకటరత్నమ్
7. కీచకం —జంగమూం :- జార్జి పేర్నర్డు
—తెనిగింపు - ఎన్. మయూరి
8. క్రొత్తపుట్టుక —మూం :- శివద్రుద్రప్ప
— అనుబాదం :- శంకరగండి రంగాచార్యులు
9. 'ఏవిధ రామాయణాల్లో శూర్పణఖ పాత్ర చిత్రణ' —మదిరె సిద్ధన్న
10. సరస్వతీ మధ్యాహ్నం—ఒక పరిశీలన —జి. విద్యాధర
11. పుస్తక సమీక్ష
12. చార్తావాహినీ.

అదాన ప్రదానము

విశ్వసాహిత్యమంతా ఒక్కచోటికి చేరుతున్న రోజులివి సందార సాధనాలు పెరిగినవి. విశ్వంలో ఎక్కడ ఏ పెద్ద సంఘటన జరిగినా, ఎలక్ట్రీక్ సాధనాలు రేడియో, దూరదర్శన్ వంటి సాధనాల సహాయంతో లోకమంతటా తెలిసి పోతున్నది. సాహిత్యం స్థితి గూడా అలాగే వున్నది. విశ్వసాహిత్య రంగంలో వివిధ భాషల్లో అనేక మైన విశిష్ట కృతులు వెలువడుతున్నవి. ప్రతిభావంతులైన రచయితలు ఎంతో మంది రచనలు చేస్తున్నాడు. ఇంగ్లీషు భాషకు గల ప్రత్యేకత ఏమంటే ఆ రచనలు ఎక్కువ సంఖ్యలో ఇంగ్లీషులోనికి అనువదించబడుతున్నవి. ఇంగ్లీషు భాష వ్యాప్తిలో వుండడానికి ఇది ఒక కారణం. ఎక్కడ ఏ భాషలో వైస్స, సాహిత్యము వంటి రంగాలలో ఏ విశిష్టకృతి వెలువడినా అది అనతి కాలంలోనే ఇంగ్లీషులోనికి చేరుతున్నది. అందుకు ఇంగ్లీషువాడు శ్రేస్తున్న కృషి ప్రశంసనీయమని చెప్పక తప్పదు. రాజకీయంగా వారికి కొన్ని సౌకర్యాలు లభించడం. వివిధ దేశాలలో వారు ప్రభువులుగా వుండి ఆ దేశాలలో ఇంగ్లీషు భాషను ప్రచారం చేయడం గూడా అట్టి వాతావరణం ఏర్పడడానికి దోహదం చేసింది. ఏమైనా విశ్వసాహిత్యం అన్ని భాషలకంటే ఎక్కువగా ఈనాడు ఇంగ్లీషు భాషలో లభిస్తున్నది, అది సత్యం. ఆ స్థితి భారతదేశంలోని మన భాషలకు గూడా లభించడం వాంఛనీయం. అవసరం భారత రాజభాష అయిన హిందీలో ఆ ప్రయత్నం ప్రారంభమైనా—పుస్తకప్రచురణ జరుగుతున్నా చెప్పకోదగినంతగా ఫలితం సాధించబడిందని చెప్పలేము. విశ్వ సాహిత్యం మాట అటుంచి భారతీయ భాషల్లో వెలువడిన కృతులనే మనమెరగని స్థితిలో ఉన్నాము. భారతీయ భాషల్లో ఈనాడు ఎన్నో ఉత్తమ రచనలు వెలువడుతున్నవి. అన్నిరంగాలలోనూ ప్రతిభావంతులైన సాహిత్య నిర్మాతలు పుంభాను పుంభంగా రచనలు సాగిస్తున్నారు. కాని ఆ రచనల్ని ఆ భాషలు మాట్లాడేవారు తప్ప ఇతరులు తెలుసుకొనలేక పోతున్నారు. ఇది ఈనాటి దుస్థితి. సాహిత్య రంగంలో స్వతంత్ర రచనలకు మౌలిక రచనలకెంత ప్రాముఖ్యత వున్నదో అను

వాద సాహిత్యానికి గూడా అంత ప్రాముఖ్యత వీర్యదీవున్నది. అనువాద సాహిత్య నిర్మాణం జరగడం, ఒక భాషనుండి ఇంకొక భాషలోనికి విశిష్టకృతులను అనువాదంద్వారా తీసుకొనిరావడం ఎంతైనా అవసరం. అందుకు కొన్ని సంస్థలు ఏర్పడి వనిజేస్తున్నా జరగవలసినంతవని జరగటం లేదు. అసలు భారతీయ భాషల సాహిత్యాన్ని గమనిస్తే సంస్కృత కృతుల అనువాదంతోనే అది ప్రారంభమైనటు కనిపిస్తున్నది సంస్కృత గ్రంథాలు, పురాణాలు, శాస్త్రాలు ఎన్నో ప్రాంతీయ భాషల లోనికి అనువదించబడినవి ఆ తరువాత స్వతంత్ర రచనలు వెలువడినవి. మొదట వెలువడిన అనూదిత రచనలు గూడా స్వతంత్ర రచనలవలెనే రూపుదిద్దుకొన్నవి. కవులు, సాహిత్య నిర్మాతలు తమపొండిత్య ప్రతిభచేత ఆ పని చేయగలిగారు భారత భాగవత రామాయణాలు అందుకు నిదర్శనాలు. పురాణ గ్రంథాలు అందుకు ఉదాహరణలు. ఈనాడు సాహిత్య రంగంలోనూ, ఇతర రంగాలలోనూ వైవిధ్యం పెరిగింది. కావ్యాలు, నవలలు, నాటకాలు కథలు రచింప బడుతున్నవి. అనేక శాస్త్రగ్రంథాలు వివిధ విషయాలపై వెలువడుతున్నవి. ప్రతిభ ఏ ఒక్కరిసొత్తూ కాదు. అది ఏ ఒక్కభాషకు చెందినవారిదీ కాదు ప్రతిభ దైవదత్తం. పురాతన జన్మ ఫలం వలన అది లభిస్తుందని గూడా పెద్దలు అంటారు. ప్రతిభావంతులైనవారు నిర్మించిన ఉత్కృష్టమైన కృతులన్నీంటినీ వివిధ భాషలలో అనువదించడం చాలా అవసరం. ఈ కృషి ఒక ఉద్యమంగా జరగాలి. దీనినే మనం ఆదానప్రదా నోద్యమం అంటున్నాము కనీసం భారతీయ భాషలలోని వివిధకృతులు హిందీతో కై నా అనువదించబడగలిగితే ఆ భాషామూల్యమం ద్వారా ఆకృతులను వివిధ భాషల లోనికి అనువదించే అవకాశం కలుగుతుంది. అనువాదం తేలికపని అని కొంద రంటుంటారు. అది నిజంగాదు. అనువాదం చాలా కష్టసాధ్యమైనపని. అందుకు ప్రత్యేక ప్రతిభ అవసరమవుతున్నది. ఆదాన ప్రదానోద్యమానికి అకాడమీలద్వారా, తదితర సంస్థలద్వారా, ప్రతిభావంతులైన అనువాదకుల స్వయంకృషి ద్వారా, కృషి ఎక్కువగా జరగవలసి వున్నది. కనీసం భారతీయ భాషాసాహిత్యాన్నైనా ఒకచోటికి చేర్చగలిగితే కొంత పనిని సాధించినట్లవుతుంది. ద్వీగుణీకృతోత్సాహం తో ఆ పని జరగగలదని ఆశించడం అనుచితంగాదు.

సహృదయ

జానపద గేయాలు-సామాజిక నేపథ్యం

చింతల సత్యనారాయణ

ఆధునిక సాహిత్యంలో 'జానపదం' అన్న పేరు స్థిరపడింది. ఈ పేరు వినగానే గుర్తు కొచ్చేది జానపదగేయాలు. (పాటలు) ఆర్కానందంకోసం ఒకవిధంగా, శ్రమను తురపడానికి మరొకవిధంగా ఈ పాటలు పుట్టుకొచ్చాయి. అజ్ఞాత కర్తృత్వం, సామూహిక ప్రచారం, మౌఖిక సంప్రదాయం ఈ గేయాల ముఖ్యలక్షణాలు.

"అవ్యాజాలైన ఆశయాలతో, మృదుమధురమైన పలుకులతో, సరికమైన నడవడితో ఈ గేయాలు కొనసాగుతుంటాయని" గిడుగు సీతావతిగారు పేర్కొన్నారు. ప్రతి మనిషిలో ఉన్న తెలియకుండానే కొన్ని ఆశయాలు దాగి వుంటాయని, మనిషికి జ్ఞానం లేకున్నప్పటికీ భావ మాత్రం వుంటుందని, ఆ భావంతో భావరూపంలో వ్యక్తం అవుతుందని గిడుగువారి అభిప్రాయం.

"ఈ జానపదగేయాల రచన కలంకో కాదు కన్నీటితో, విరహంతో, ఆశం గుండె యెదుదాగే రచన అని నార్ల పేర్కొన్నాడు

అభిప్రాయం ఈ గేయాల పుట్టుక, స్వరూప, స్వభావాంశు తెలియజేస్తుంది. "అదోపం, ఆదంబరం లేని అలంకారాలు; అనర్కాలు లేని పల్లెవాస్తవాలు ఈ గేయాలలో అమామిక రోరడిలో కొనసాగుతుంటామని, అందిరికి ఆర్థమయ్యేలా వుంటాయని" తాపీ ధర్మాపురం పేర్కొన్నారు.

"ఏ అజ్ఞాత మృదుమధుర మృదయస్పందనం దానిలో రూపు సిలుపుకుందో తెలియదు. అదిశేషపు శ్రీనాథుడు మొదలు వీధి బిచ్చగాళ్ళుకూడ జానపద కవులు. జానపదులు రచించిన గీతలు జానపదుల కోసం" అన్న వి. డ్యాన్ విక్రమగారి అభిప్రాయం ఈగేయాల విశాలనేపథ్యాన్ని మౌలిక స్వరూపాన్ని తెలుపుతుంది.

ఈ గేయాలు మౌఖిక సంప్రదాయంలో కొనసాగుతుంటాయి. సామూహిక ప్రచారం, ప్రసారం, పునఃస్పృష్టి ఈ గేయాలు రూపొందడంలో, లో ప్రధానపాత్ర వహిస్తాయి. ఈ గేయాంశు పాడే ప్రతిఒక్కరు (దాదాపుగా) ఏదో ఒక చరణాన్ని

లెక్కర, తెలుగు డిపార్ట్మెంట్, ఆర్ జి కేడయా డిగ్రీ కాలేజ్, ఛాదర్ మాట్, హైదరాబాద్.

మరచిపో-దం, వెనువెంటే వేరే పదాన్ని చేర్చడం చేస్తుంటారు. ఈ గేయాలు మనిషికి తెలియకుండా ఆతని ప్రతిభ వల్ల బయటపడతాయి.

జానపదులు స్వేచ్ఛను తమ శిష్టానుసారం వాడుకుంటారు శిష్టసాహిత్యంలో ఇవి రాణించలేక పోయాయి. వట్టుదల, ఆత్మక, ఆరాటం జానపదునికి లేవు. మనసిక పరమైన వాదలను మరచి పోయేందుకు, భౌతికంగా విశ్రాంతిని పొందేందుకు, సమాజంలో ఒక్కమనిషిగా మనుగడ సాగించేందుకు జానపదుడు పాటాను పాడుకుంటాడు ఈ పాటలను కథాసంహితం, కథారహితంగా కాకుండా వస్తువు ననుసరించి, రసాన్ననుసరించి, వీరగాథం పరిణామాన్ననుసరించి విభజించడానికి వీలుంది. అన్ని రకాల గేయాలను కలిపి ఈ క్రింది విధంగా చెప్పకోవచ్చు

పనిపాటలు-తక్కిరసగేయాలు-శ్రీలపాటలు-
వేడుకపాటలు- శృంగారగేయాలు- హాస్యరస
గేయాలు- కన్నీటిపాటలు- తాత్వికగేయాలు
మొదలైనవన్నీ జానపద సాహిత్యంలో పోవోటు సంపాదించుకున్నాయి. వానపాటలు, ఏడురాక పాటలు, కలపుపాటలు, కోతపాటలు రోకటిపాటలు ఏకంపాటలు మొదలైనవన్నీ పనిపాటలుగా పరిగణిస్తారు గంగల సాయరెడ్డి కంఠంనుండి వెలువడిన ఈ గేయం తెలంగాణాలో పేరు ప్రఖ్యాతులను సంపాదించుతుంది.

“ఏదికేతంబెట్టి ఎయిపుట్టువండించి-ఎన్నడు
మెరుకెరుగరన్నా-నేను గజజిలో మెరుకెరుగరన్నా
కాల్తేజి కడుక్కొని కట్టమీద గూసుంచే-కాకి
దన్ని పోయేరన్నా-కాకి దన్ని పోయేరన్నా

పోడకూ చాల్తేక పోయికాద గూసుంచే-పోరి
దన్ని పోయేరన్నా-నరిత దన్ని పోయేరన్నా
చుక్క పొద్దునలేది బొక్కె- నెత్తుకపోంగ-
బొక్కబోర్లొపడితి రన్నా-నేను వక్కలిరగా వడితి

రన్నా
నాదేటి బ్రతుకాయరన్నా-నేను నాది సావక
పోయేరన్నా”

ఈ గేయం కరుణరసాత్మకంగా కనబడినప్పటికీ ప్రతీకాత్మకత ఏమాత్రం తీసిపోలేదు. వంట వండించే రైతు ఆవేదననుండి ఈ పాట వచ్చింది. రెక్కలు ముక్కులు చేసుకొని రేయింబవళ్ళు చెమటోడ్చి పంట వండించినప్పటికీ తినడానికి తిండికి (అన్నానికి) నోరుకోని దొర్లాగ్గుని వరిస్థితియే ఈ పాట భావంలోని కాకి యజమానికి ప్రతీక అయితే, కాకిపిల్ల యజమాని కొడుకుకు ప్రతీక. నిరాక నిస్సృహంకు, రావుబ్రతుకుల జీవన పోరాటాలకు ప్రతిబింబం ఈ గేయం.

రాయలసీమలో జీవనపోరాటాన్ని తెలిపే గేయానకం వున్నాయి. ‘ఓడలు బిడ్డవుతాయి- బిడ్లు ఓడలవుతాయి’ అన్నట్లు ఓకప్పుడు రాయలసీమలో రత్నాలను రానుణగా పోసి అమ్మేవారని చెబుతుంటారు. అలాంటి రాయలసీమలో ఈనాడున్న పరిస్థితులు ఎవరికి తెలియండి కాదు. మానవుల హృదయాలను ద్రవించేవేనే ఈ గేయాలు ఎంతో ప్రాముఖ్యాన్ని సంతరించుకున్నాయి.

‘రాల్ల సీమను కరువుకాచేస్తే
తల్లి వేర్లల్లో నీరెండిపోతది
చెల్ల కొమ్మల్లో చిగు రెండి పోతది
రెక్కలు మొలువని గుద్దులోని బిడ్డలు
గిలగిల తన్నుకొని నేల కొరిగిపోతాయి
వక్రం జలటలన్ని పాసిపోయి బతుకుతాయి’

'మాను మాను పువ్వుగాచె-మానుకింద రాశి
పోసె
ఇప్పు మాను పువ్వుగాచె-ఇప్పుడిరిగే నా
మనసు

ఈత మాను ఇల్లుకాదు-తాటిమాను తావుకాదు
కగిలినోడు మొగుడుకాదు-తగరు బంగారు
కాదు'.

నల్లగొండ జిల్లా నకిరెక్కల్లు ప్రాంతానికి
సంబంధించిన తడిసిన పాపయ్య, సంకోజి
భద్రయ్య, కొండలింగయ్య, బొడ్డువెంతులు పాడిన
ఈ పాట తెలంగాణలో అత్యంత ప్రశాదరణ
పొందింది.

'చింతకిందిరో మోటా వాడరా
'చింతకిందిరో మోటా వాడరా
చిగురు యామంచి ఎద్ద జోడోయి
....నిన్ను జూడరో నీళ్ళకోస్తీరా
నీళ్ళు లేవురా నీవు లేవురా
ఎక్కడా జూచిన ఎవరూ లేరోయీ
చెప్పరాని దుఃఖమొచ్చేనూ.'

అనేక ఉపమానాలను కలియున్న ఈ
గేయంలో బావను చూడడానికి వచ్చిన మరదలు
పరిస్థితి చెప్పబడింది. ప్రయత్ని (బావను) చూడా
లన్న నెవంతో నీటికోసం మోటాబావి దగ్గరకు
వచ్చిన ప్రయత్ని (మరదలుకు) ప్రయత్నికానీ
నీళ్ళుకానీ కనిపించవు. ఏమీ కనిపించని ఆమెకు
కంతకోకం తప్ప మరేమీ మిగిలదు. ఆకలిదాపుల
పరిస్థితుల ప్రభావాలకు ప్రతిబింబ మిగేయం.

పొలం వన్నుల్లో, కర్మాగారాల్లో స్త్రీ పురుషు
లిరువురు పనిచేస్తుంటారు ఒక్కొక్కరిది ఒక్కో
రీతి కష్టం. ఎవరి పన్నుల్లో వారు లీనమవుతారు.
ఎవరి పన్నుల్లో వారికి వారే సాటి ఉమ్మడి శ్రమను

మరచిపోయేందుకు పీర్లు పోటలు పాడుతుంటారు.
వీరి కన్నీళ్ళకు సంబంధించిన ఈ గేయం కూలి
వాళ్ళ బ్రతుకుల్ని ప్రతిబింబిస్తుంది.

'కూడులేని మన కూలోల్లా
కష్ట జీవులూ కార్మికులంతా
పైవులు బెట్టి గొట్టాలెట్టి
క తైర బట్టి క తిరించెరా'

ఈ గేయంతో బాటు కార్మికుల కన్నీళ్ళకు
సంబంధించిన ఈ గేయం కూడా పేరును సంపా
దించుకుంది.

'యలత్రా లోదా నా జీవితగాద-కూతబెట్టంగ
సైరను గొట్టం
మానీపోయిన బట్టలు తొడిగి-పానీ వడ్డను
నీళ్ళతో కడిగి
యిరిగి పోయిన సైకిలు ఎక్కి-గిర్రు
గిర్రున జోరుగ దొక్కి
గేటు ముందుకు వస్తే లేటాని పొమ్మందు -
లేదైన స్కూటర్ను లోవలకి రమ్మందు'

సమాజంలోని అసమానతలను ఎత్తిచూపుతూ,
వర్గ పోరాటాలను ప్రతిబింబిస్తూ, సమాజంలోని
కుళ్ళును విశదీకరించింది. గోపీచంద్ గారి మాటల్లో
'ఒక వర్గం కష్టపడితే ఇంకో వర్గం సుఖపడుతుంద
న్నట్లు' కష్టపడాలి తారతమ్యాల ఈ గేయాల్లో
స్పష్టంగా వెల్లడయ్యాయి.

ఈశ్వరాజులేమిదే చీమయినా కుట్టదన్నట్లు
దేవుళ్ళపై, దేశతలపై జానపదులకు నమ్మకం,
ఎక్కువ పాపభీతియే ఈ నమ్మకాలను ఒక కారణం
అనుకుంటే, సంస్కృతీ సంప్రదాయాలు ఇంకోకా
రణం జానపదులు వేడుకల సందర్భంగా, ఉత్సవాం
సందర్భంగా తమకున్న భక్తిని ముతుల ద్వారా
వెల్లడించుకుంటారు.

యవకులు తక్కి ప్రబోధంగా పాటలు పాడి విజృంభనను కొనసాగిస్తుంటారు. వారు తమకున్న బాణీలో దేవుళ్ళను స్తుతిస్తు పాటలు పాడి జీవనాన్ని కొనసాగిస్తుంటారు. అలాంటి కోవకు చెంది దే ఈ పాట. తూర్పుగోదావరి జిల్లా నివాసి గొన్నం గడ్డ గవరమ్మ పాడిన ఈ పాట ఆంధ్రదేశ మంతటా విస్తరించి వుంది.

“విష్ణు ఈశ్వర బ్రహ్మ ముగ్గురు అన్న దమ్ముంటా;

వారి మహిమతో చేసిన నేనాక మట్టి బొమ్మ నంట వస్తా పదరా; పోరా పదరా; ధర్మము తన వెంట

ఈ సాంబిశివుడు నిను బిల్వ పంపెనూ జల్లిగ రమ్మంటా;

చేతిలో బెల్లం వున్నంతసేనూ కాకి బంగ మంటా

చేతిలో బెల్లం సరివడిపోతే యెవరు రారు వెంటా

ఇంది ముందటా మేకపిల్లలా వేలి బంగ గమంట

యేదేయూ ఆరేవు గాని యెవరు రారు వెంట.

నీళ్ళుపోసి కూర్చుండ బెట్టిరీ మాయ బొమ్మనంట

పువ్వులు దండలు వేసినాయా పెద్దలు వీరంతా

నవరాస్యములు యెవరి పదార్థం ఏది రారు వెంటా;

చేసిన పాపము చేసిన పుణ్యం వచ్చును తన వెంటా;

వినాయక దవితి జరుపుకునే నవరాత్రుల్లో తాగంగా ప్రతిరోజు ఉపయం “అగజానన పద్మార్కం— గజానన మహర్షికం” అన్న స్తోత్రం విరిచిగా వినబడుతుంటుంది ఈ స్తోత్రాన్ని ప్రతి శుభకార్యానికి ముందుగా వాడుతుంటారు. వినాయకున్ని వివిధ పద్ధతుల గేయాంతో భక్తులు వేడుకుంటారు. వ్యంగ్యాత్మకంగా. హాస్యరస భరితంగా ఈ గేయాలు కొనసాగుతుంటాయి వంటి కోత అప్పుడు, ఇండ్ల కట్టే ఓప్పుడు గణపత య్యకు పూజించుతూనే వుంటాయి. అలాంటి సందర్భాలలో ఈ పాటలు ఎక్కువగా వినబడు తుంటాయి.

“శివ శివ మూర్తివి గణనాథా— శివుని కుమారుడవు గణనాథా కోమట్లు నిను గొలువ గణనాథా— కోటిదేవు డండరుయ్యా గణనాథా”

“గనపతయ్య గనపతయ్య ఉండాభావు నీకు బోతురా ఓ గణపతయ్య మంద కొడిగ వుండ బోతురా;

గనపతయ్య గనపతయ్య మనసు నిండా పూజ నేతురా ఓ గనపతయ్య మమ్మా ఎప్పుడు మరువ బోతురా;

గనపతయ్య గనపతయ్య ఊరిలోన ఊరేగింబెదా ఓ గనపతయ్య ఊయ్యంలో ఊపుతానురా మమ్మ ఎప్పుడు మరువ బోతురా ”

నిష్కల్మషమైన భక్తులుపాడుతునే పాటలకు ఉదాహరణ లీగీయాలు. ఏడు దేవుళ్ళు తమ గేయాలద్వారా పోగడదం, డింబేయదం చేస్తుంటారు.

పుట్టుతో విషాన్ని కల్గియున్న వాగుపాము
లను సైతం జానపదాలు దక్షిణో కొలుస్తారు
ఎంతగానూ ప్రేమ ఈ వాగుపాము దక్షిణ, శ్రవణం
జరుపుకుంటారు.

‘పుట్టలో నాగన్న బాదినాగన్న-ఎందరో
పడుకోకు వెళ్లి నాగన్న
కలవారు ఇళ్ళలో గర్వంబువారు-కాలాపి
జల్లేరు కాళ్ళదన్నేరు.’

ఈ గేయంతో బాటు జనవరాళి అప్పురావు
గారి గేయం ఈ పండుగ జరుపుకునే రోజుల్లో
విడివిగా వింటుంటుంది.

‘సిపుట్ట దరికి నా పావ లాభేరు-పావపుణ్య
ముల జానవరేని

బ్రహ్మ నృతాపుల పసి కూనలోయి-
కోపించి బుజుక కొట్టబోకొయి
నాగుల చవితికి నాగేంద్ర నీకు పొట్టనిండా
పాట పోసేము తండ్రి.

చీకటిలోన నీ శిరసు తొక్కేము-కనీదీర
చుమ్మల్ని కాదేతలోకు
కోప పుట్టలోని కోడె నాగన్న-పగలు
నాదించి మా ప్రాణాలు దీయకు
నాగుల చవితికి నాగేంద్ర నీకు పొట్టని-రా
పాట పోసేము తండ్రి.

అర్ధరాత్రివేళ అవరాత్రివేళ పావమే యెటు
గని వసులు తిరిగేని
దరతికి తీవనారావైనట్టి-కాదని రోషాన
కాదేయలోకు
...నాగుల చవితికి నాగేంద్ర నీకు పొట్ట
నిండా పాట పోసేము తండ్రి.’

పూజలు ప్రతాపం, నోములకు సంబంధించిన
పాటలు వల్లెటూళ్ళలో అధికంగా ప్రచారంలో
వున్నాయి. వల్లెటూళ్ళలో జరిగే జాతరలకు విశిష్ట
మైన, విలక్షణమైన ప్రత్యేకత వుంటుంది. కరీం
నగర్ జిల్లా వేములకొండ జాతర తెలియని-
వారుండరు. అక్కడికి వెళ్ళిన వారికి మొక్కిన
మొక్కులు నెరవేరతాయని జానపదం విశ్వాసం.
వేములకొండకు ఒకముసంవ్వు తన మనుమన్ని
తీసుకొనిపోయి చునుమని తల నీలాలు సమర్పిస్తా
నని మొక్కుకుంటుంది. వేములవా జాతరకుడ
పోయేటప్పుడు ఎడరుయ్యే సమస్యలు, మోసాలు
పోయిన తరువాత ఎడరుయ్యే మోసాలు ఎలా
వుంటాయో ఆ ఒక వ్యక్తి ఈగేయం ఎలా
ద్యారా వివరిస్తాడు.

‘వద్దందే ఏములాద పోతాను అంటవే
పోరగాని గుండు అదా గీతి తనంటవే
పోను, రాను ఎక్కడంగా మూట మల్ల
పయిలమే (తద్రం)

కరీంనగరు జిల్లా జెర హుషారుగుండవే
మాట పయిలమే అవే: నీ మూటా పయిలమే
అవ్వా
పొల్ల పయిలమే అవ్వా పొల్లగాడు పయిలమే
అవ్వా
పొల్లగాని గుండుమీద నుండున్నదంటినే
నుండుమీద రెండు మూడు పుండ్లున్నవంటినే
కత్తి పెట్టి గీతికే కై కైచంటడే
నొయ్యకుండ గీతికే నోరుమూసుకుంటాడే
మాట పయిలమే అవ్వా నీమూట పయిలమే
అవ్వా
పొల్ల పయిలమే అవ్వా పొల్లగాడు పయిలమే
అవ్వా
అసెక్కి పెద్దనోట కండక్టరుకిస్తే

చిట్టిమీద గీతగీసి మఱచి మళ్ళ చేతికిచ్చే
దిగిపోగా మల్లియాది చెయ్యడే అవ్వా
మాట మరిసిపోతే పైస మాయమే అవ్వా
..మాట..

గుండు గీసి గుండంలో స్పానాలు చేస్తుంటే
అడ్డబొట్టు అయ్యగాడు ఆగమాగం కేస్తాడు
గుండంలో ముంచినోన్ని మళ్ళిమళ్ళి ముంచు
తాడు

ఏములాడ రాజన్న ఆట చూస్తుంటాడు
..మాట..

చిల్లర పైసాలాకు గుడిపెట్టు దిగివస్తే
వక్కనున్న కుప్పదీసి ఒక్క రూపాయి
అంటడే

లెక్కపెట్టి చూస్తే మరి అటాన వుంటుందే
ఏములాడ రాజన్న ఆట చూస్తుంటాడే ..మాట..

సమాజంలో జీవించే ప్రతి ఒక్కరికి ఇంకొక
రిలో బందాంనేకం వుంటాయి. ప్రత్యక్ష,
వరోక్ష బందాం మధ్య వెలువడే ఈ పాటల్ని శ్రీం
పాటలుగా వరిగజిస్తుంటాం. అత్త-కోడళ్ళ మధ్య
బావ-మరదళ్ళ మధ్య, వదిలె-మరదళ్ళ మధ్య
ఇమిడియున్న జానపదుం అంబాట్లు, అలిరుచలు
ఈ గేయంలో సృష్టమవుతాయి.

“కాళికెడదామంటే కడంవే కాళ్ళు
ధిల్లికెడదామంటే తిరగడే మనసు
నారాచ వుట్టింది కెడదామంటే
నాకాళ్ళు పన్నిన్న రథములై నడచు
నా చేతులుయ్యోళ్ళవేరులై యూగ్గ్”

ఈ గేయంలో శ్రీ మనస్తత్వంతో బాటు
బాకి పుట్టింది బారిపైగం ప్రేమాభిమానాలు
కనబడుతున్నాయి. అలా అని ప్రతి శ్రీకి అలా

ఉండాలన్న నియమం లేదు: ప్రతీశ్రీ తన జీవిత
కాలమంతా సుఖంగా గడపాలన్న నియమం లేదు.
‘ఆలోచించే వారికి సమస్యలుంటా యన్నట్టు’
అడపిల్లలున్న తల్లిదండ్రులకు అనేక సమస్య
లుంటాయి. ముఖ్యంగా వీరిని వెంటాడేది వరకట్న
సమస్య. ఈ వరకట్నం చాలా మంది శ్రీం
జీవితాంశు అధ్వాంతంగా హరించివేస్తున్నది. ఈ
వరకట్నమన్నది సమాజం నుండి కాళ్ళతంగా
పోవాలని శ్రీలు పురుషులు ఈ సమాజంలో
సమానంగా వుండే రోజు రావాలని ఈ గేయం
తెలుపుతుంది.

‘కర్మరూమిలో’ పూసిన ఒ వువ్వా
విరిసీ వితియని ఓ చితికవ్వా
కన్నుల ఆశలు నీరై కారగ
కట్టువు శ్వాసలో సమిలై పోయావా
... పెండ్లి కూతురుగ ముస్తాబయ్యి
స్వకానానికే కాపురమెళ్ళావా
... కారు మేఘములు కమ్మేకాయా
చీకటి చితిలో శవానివై నావా
—పిశాచ గళాం ఆనందానికి
మారణ హోమం జరుగుచున్నది
—శ్రీలు, పురుషులు మనపురిందరు
సమాన్న మన్న సమాజ ముందాలి’

ఈ గేయం శ్రీ జాతికి చెతన్యంగా, కామ
పిశాచులకు గొడ్డలి వేటుగా, అడర్క సమాజానికి
ప్రతీకగా కనబడుతుంది. నీడ నికృష్ట సంప్రదా
యంలో పుట్టొచ్చి, మూడు పువ్వులు ఆరు కాయ
లుగా వర్ణింపబడిన వరకట్నం ఒక్క శ్రీ జాతి
చైతన్యంతో కాళ్ళతంగా సమాజం నుండి తొంగి
పోదు శ్రీ, పురుషు లిడవురు బాగస్వాములై కలసి
పోరాడాలన్న విషయాన్ని ఈ గేయం స్పష్టం
చేస్తుంది. ఈ గేయాన్ని చదివి ప్రభావితులైన

గుజ్జాం శ్రీనివాస్ వరంగల్ జిల్లా ఖిలాసపురం నివాసి ఒక గేయం రాశారు. ఈ గేయంలో ముఖ్యంగా విద్యార్థుల భవిష్యత్తును, విద్యార్థులకు ఎదురయ్యే సమస్యలను, సమస్యల పరిష్కార నేపథ్యంలో విద్యార్థులు నిర్వహించాల్సిన బాధ్యతలను పక్కాగా వివరించారు.

“వేద భూమిలో వుద్దిన విద్యార్థి
బాధల బరిలో, ఆవస్థల ఊబిలో
చిక్కుకు పోయిన దేశం మనదేయీ
సనాతనాలు రక్షణకావు—అధునికాలు చేరువ

కావు

పథకాలేవి ఫలితాలివ్వవు ఊహలలేవి ఊర
డింకవు

పున్నమిచంద్రుని పోలినబాల—
భవిష్యత్తుకా అంధకారమే బాధలనోర్చే
ఓరిమి నీకుందా;

...ఎరిడను వాడిన మల్లియమల్లే
హారం చేరక హరితినయక—హారతమాతకు
బరువే ఆవురావా;

...కల్లలు ఎల్లలు ఎరుగని నాడే
విడియం గాలిలో పరువు గంగలో కొట్టుకు
పోతే గట్టును చేరేవా
మొక్కగానే పడగొట్టిందంటే—మొగ్గలోనే
క్రమేనీందంటే

రెక్కలు రాలిన పక్షినిదోలే—అశ్రయాలకు
ఆశలుతీరే

మోరవిపత్తుకు దారులు తీసేవా
... చిత్తశుద్ధితో పరిశ్రమించి—కొత్తజాతులో
ముందుకు సాగాలి”

అనుచు యాంత్రిక నాగరికత సమాజంలో
పస్తున్న మార్పులు మనిషి జీవితానికి ముఖ్యంగా
విద్యార్థుల జీవితానికి బెంబాలిగా తయారయ్యాయి.

సనాతన సంప్రదాయ బావాబను వదులుకోలేదు.
కొత్తవాటిని పూర్తిగా స్వీకరించలేదు ఈ
రెండింటి మధ్య ‘రెంటికి చెడిన రేపడిలా’ భయం
కరమైన సంఘర్షణకు లోనవుతున్నారు. క్రమస్వ
దీక్షను, మానవతా. నైతికవిలువలను నేర్పాలిస
సమాజం తుక్కు మనస్తత్వాలను తయారుచేస్తుంది.
సమాజంలోని ప్రతి మనిషి తనకంటూ ఒక ఆలో
చన దృక్పథాన్ని ఏర్పరచుకొని వులోగమవ దిశను
పయనించాల్సిన అవసరాన్ని ఈ గేయం స్పష్టం
చేస్తుంది.

మనిషి జీవితంలో వివాహ శుభకార్యాలు,
పండుగలు, నోములు, ప్రతాబు అనాదిగా వస్తు
న్నాయి, పండుగల రోజైన తుటుంబసభ్యులు,
అశ్రీయలందరు కలుసుకుంటుంటారు. జడవుకునే
ఈ పండుగల సందర్భంలో వెలువడే పాటల్ని
చేడుక పాట లంటుంటాం.

“పిలిపించు నీ సీత పిలుపు చూరాము
పిలుపేమి సూసేవు దిలుక పలుకల్లా
పిలిపించు నీసీత నడకచూరాము
నడకేమి సూసేవు హంసనడకల్లా
...సీతకన్న నీన్నాడే అయోధ్యరాముడు

పెళ్ళి సంబరాలలో విసబడే ఈ పాట పేరు
ప్రఖ్యాతులందుకుంది.

ఈ సంబరాలలో పెళ్ళికూతురును సీత అనడం,
పెళ్ళి కుమారున్ని చూసేటపుడు సీత నీగ్గపడడం
ఇలాంటి నన్నివేళలలో అమ్మలక్కలు సరదా
పట్టించడం మనం చూస్తుంటాం. పెండ్లి పిల్లను
తోటి ముత్తయిడవలు గేలి నేయి పాటలు,
పానుపు సంబరాలలో పెండ్లి కూతురును జాగ్ర
త్తగా చూడకొమ్మని తోటివారు గేలిసేయిపాట
లనేకం వున్నాయి.

‘చక్కల్లో చంద్రదమ్మ మా పెండ్లికొడుకు
చువ్వనాతి రాజవమ్మ పెండ్లి కూతుర
అన్నదమ్ములు గంపాడు మా పెండ్లికొడుకు
బావించి తిరుగమ్మ పెండ్లి కూతురు’

ఈ గేయంలో పెండ్లి కుమారున్ని సూది,
పోడి మంటలో దెప్పి పొడుస్తుంటారు. అంతే
కాకుండా ఈ సంబంధంలో వదిలా. మరదళ్ళను,
బావ-మరదళ్ళను, వియ్యపువారిని తమ దైన
మాటల్లో పోశన చేస్తుంటారు. పరిహాసంతో కూడు
కున్న ఈ పాట హాస్య రసతీర్థంగా వుంటుంది.

‘వియ్యల వారింట్లో విందూ చేసేరంటా
దండిగా ప్రాణాలు పెండుగానే లేవు
మట్టి కందివప్పు వడ్డించి వెళ్ళేరు
ములక్కాయ యిగురు ముడివియ్యవన్నాము
వచ్చి తామరాకు బంటూలు వేరారు
వడిగా జారు వడ్డించి వెళ్ళారు
పుచ్చిపోయిన చక్కా వాడి పోయిన అట
పొట్టి పోయిన నున్నం ఇచ్చిపోయారు
బావగారి జుట్టుకూ బంటిపూలు జుట్టేరు
వీధి వీధుల దిప్పి వింతగా జూచేరు.’

సంతోషంలో విషాదమున్నట్లు పెళ్ళి జరిగే
సమయంలో సంతోషం వున్నప్పటికీ పెళ్ళి కూతు
రుని అప్పగించేటప్పుడు కన్నీంటివారితో బాటు
ఇరుగు పొరుగువాడు శోక సముద్రంలో మునిగి
పోతారు కొన్ని సందర్భాల వరకు తల్లిదండ్రుల
దగ్గరుండి వెళ్ళాలంటే ఎవరికైనా వాదకరమైన
సన్నివేశమే ‘వీటి వెలుగుల’ జీవితంతో
ఇలాంటివి తప్పవు కతివాత్తులు సైతం కన్నీరు
పెట్టి ఈ గేయం మానవుల హృదయాలను
ద్రవించజేస్తుంది.

“అత్తమామలుగానీ, అడవిద్దలుగానీ
లేరమ్మ నీ దెంత పున్నెమోగానీ
తుగడు ఒక్కడు గాన మనసుకెక్కియనట్లు
మర్చించి నీ వశము చేసుకోవచ్చు”

భారతదేశంలో జాతి, మత, వర్ణ, విభక్షణ
లేకుండా అందరూ కంటి వంతోషంగా జరుపుకునే
పండుగ హోళివండగ. ‘హోలి హోలిం రంగ
హోళి-చెమ్మత్రి కేళిం హోళి’ అన్న పల్లవి దేశమంతటా
వ్యాపించి వుంది. ఈ పండుగ జరుపుకునే
రెండు మూడు రోజుల ముందు యావకులు ఇంటిం
టికి తిరిగి జాజిరి పాటలు పాడుతుంటారు. ఈ
జాజిరి జాటలు విన్న భాషల్లో, తిన్న ప్రాంతాల్లో
పున్నప్పటికీ భావం, వర్ణనం ఒకే విధంగా
వుంటుంది.

‘జాజిరి, జాజిరి, జాజిరిపాట-సాపసుట్టవూరా
నవ్వరికోట
కోటకోటకీ కొమ్మ లెల్లె-కొమ్మల్ తగ్గట్టు
బచ్చాలెల్లె
బచ్చల్ తీసుకొని బళ్ళెటవితే-బళ్ళె తుక్క-
-ంపై బొబొమనె
అచ్చదే నా పాణం జల్లుమనె-జల్లుమన్న
బాద మల్లెలు లేవు
మల్లెలు, మల్లెలు తోట్లున్న-తోట్లున్న దుబ్బలు

దుబ్బంపసుతు దబ్బంరైక-రైక కాదురా
రావని మొగ్గ
మొగ్గ కాదురా మొతుకునీడ-నీడ కాదురా
నిమ్మలనాయి
నాయి కాదురా బసంత కూర-కూర గాదురా
గుమ్మడిపండు
పండు కాదురా పావయ్య మీసం-మీసం
కాదురా మదాం కట్ట

కట్ట కాదురా కావని మొగ్గ-మొగ్గ కాదురా
మొతుకు నీడ
నీడ కాదురా నిమ్మల బాయి.
'రయోర రయో రయ్యంత-రయ్యని పేరు
ముతాలా
మాత తీసుకుపోయా మూతు బెడితే
నక్క ఎత్తు పాయెరా-నారాయణ
నారాయణని నాలకుపోతే-గొంగడి పాయెరా
గోవింద
గోవింద అని గోడ కొగిరితే పెల్లకులెరా
పెర్కన్న
పెర్కన్న అని పెండకు పోతే-అవు రన్నెరా
హమ్మన్న
హర్మన్న అని అంగడి పోతే-గొంగడి
పాయె గోవింద.

ఈ పాటలు ఎక్కువగా తెలంగాణ జిల్లాల్లో
అడరణ పొందాయి. ఆంధ్రలో కూడ ఇలాంటి
పాటలున్నాయి ఈ జాజిరి పాటల్లో కులవృత్తులను
ఇసుద్దం అనుకున్నంత తేలిక కాదు.
బురదలో పడుకొన్న దున్నపోతును ఎందుకు
వధకున్నావ్ అన్న మాటలతో ప్రారంభమైన ఈ
గేయం కులవృత్తుల వారిని జోడిస్తూ పోయికాద
గొట్ట మూడే-ముసలమ్మ చావురానిది నేనేమి
చేయాలి? అన్న ప్రశ్నతో ముగుస్తుంది. ఈ
గేయంలో కులవృత్తుల వారి వసులు అత్యంత
రమణీయంగా, హాస్యరస భరితంగా చెప్పబడ్డాయి.
తెలంగాణ జిల్లాల్లో ప్రచారాన్ని పొందిన జాజిరి
పాటలవారూ నర్తనానికి ఈ గేయం ఏ మాత్రం
తీసిపోదు.

'దున్న పొద్దున్న పోదుక్క లెందుకు బన్నవ్
పసుతోడు గాయంది నన్నేమంటవ్
ఏమిర వసుతోడ ఎందు గాయవ్
జీతమియ్యంది నన్నేమంటవ్
పదేం పదేల జీతమెందు కియవ్

సోం దొరుకండి నన్నేమంటవ్
ఏయే సోం ఎండుకు దొరుకవ్
వడ్డోకు చెక్కండి నన్నే మంటవ్
ఏమిర వడ్డోకు ఎందుకు చెక్కవ్
బాడితే తెగంది నన్నే మంటవ్
ఏయే బాడితే ఎందుకు తెగవ్
కమ్మకోడు చరువంది నన్నే మంటవ్
ఏమిర కమ్మకోడ ఎందుకు చరువవ్
తిత్తుదంది నన్నే మంటవ్
ఏయే తిత్తి ఎందుకు ఊదవ్
బక్కడి చావంది నన్నే మంటవ్
ఏమే బక్కదాన ఎందుకు చావవ్
అయ్యను మూడంది నన్నే మంటవ్.'

ఈ జాజిర పాటలు ముఖ్యంగా హాళిపంతుగ
జరుపుకునే సందర్భాల్లో వినబడితే, కోలాటంపాటలు
ముఖ్యంగా దసరా, దీపావళి, ఉగాది, సంక్రాంతి,
వినాయకవదితి మొదలైన పండుగల సందర్భాల్లో
వినబడుతుంటాయి. పెద్దవిన్న తాత తమ్ముం
లేకుండా అందరు కలసి ఈ కోలాటం పాటలు
పాడుతుంటారు. కోలాట ఏనుకుంటూ, నాటి
కనుగణంగా అభినయంచేస్తూ ప్రేక్షకులను
రంజింపజేస్తారు. వీరు 'కోలాకోలన్న-కోలో నా
సామి' అన్న పల్లవిని భిన్నరకాలుగా వ్యవయో
గించి భిన్నరకాలైనాల్లో ఈపాటలు పాడు
తుంటారు.

- 1 "కోలాకోలన్న కోలుకోలో నా సామి
కోమృలిద్దరు మంటజోదూ
ఆ రాజా శన్ను విల్లడమ్మా నాసామి
రాజగోపాలదే కోమ్మా
ఇంతలింతల సీరగట్టి నాసామి
ఈత పెళ్ళా రయిక దొడిగి"
2. కోలా కోలే కోలన్నా కోలే
యో...కోలా కోలే శలియా మేలకోలన్నా
నిన్న నేదూ నాతో పొండుజెత్తూ
నానే రాములూ ఎంచ నీటూ రీతి నాదూ

బామా మందిది-బాగారు గూళ్ళదీ
నేనేమి శత్రుర తమ్ముడ-అది కానీ కులమూదీ

3. కోలూకోలన కోలూకోలే...కోలూ
కోలూ కోలనా కోలూ కోలే
కోలూనా కోలనా కోలూ కోలే ఏకా
బంమూ

కొమ్మలిద్దరూ మంచి జోదే
బానేడ గురిసేరా జాజా మటము
యెంకటగిరి నవితెకోనా.

4. కోలూ కోలే అ...కోలూ కోలే
అ, కోలూ కోలే శిరియా
మేలూ కోలన్న సై సై
నిన్నాన్నేడు నాతో పొందుగూడ

5. కోలూకోలన్న కోలు కోలే నా సామి
కొమ్మలిద్దరు మంచిజోదే
రాజు నన్నా బిల్వదమ్మ
మరికాన రాజు గోపాలదే కొమ్మ
ఓ...యేదీ వొడ్డుర యేపేసెట్టూ నా సామి
ఏ పూలేగి పూత బూసే
పూతదిన్నా బోతు పెయ్యూ నా సామి
కోడలేకా గొడ్డుబోయా
డిరియెనకా వుడత జచ్చే నా సామి
ఉంచుకున్న లంజె జచ్చె
దా? కొక్కా తమ్ముడుంటే నా సామి
సూడబోయా వాడు జచ్చె
రాజునం నే దంచబోలే నా సామి
శందనం నెయి జారిపోయే
గొప్పరాజుం శండుడమ్మ నా సామి
ప్రేతు గల్లా దేముడమ్మ'

ఇలాంటివి అనేకం వేడుకపాటలు అంధ్రదేశ
మంతటా విస్తరించి వున్నాయి. విస్తృత పరిధిని

కలియున్న ఈ జానపద గేయాలు పేరు వివగానే
చాలా మందికి ముందు స్ఫురించేది శృంగార
గేయాలే. దక్షిణ భారత దేశంలో ఈ గేయాలకు.
ప్రత్యేక స్థానముంది. ఈ గేయాలలో ప్రయుని
మనసు-ప్రియురాలి మనసు ప్రధానపాత్ర వహి
స్తాయి. ప్రియురాలంటే-ప్రియుడికి, ప్రియుడంటే-
ప్రియురాలికి (విజయైన ప్రేమికులకు) ఎవరేని
ప్రేమాభిమానాలంటాయి. 'భార్య భర్తా మధ్య
తగాదా అద్దం మీద ఆవగింజలాంటి దన్నట్లు'
ప్రేమికుల మధ్య ఎడమొహం-వెడమొహం కూడ
అలాంటిదే.

'లాగి బెట్టెక్కి రాగాలు తీస్తాడు-రోగమన్న
వచ్చి సావడేమే,

వీడి రాగాల మీద మన్నుపోయా

వాట్టి చాపం కూర వొడిపిళ్ళ మెతుకూలు-

వొచ్చెనా బుక్కెడు తినడేమే

వీడి వొక్కి మొఖం మీద మన్ను

పోయా

సుద్దాల బాయికాడ సద్దసేనేఅంగ-నూనైతా

నైగ చేయడేమే

వీడిసోడి మొఖం మీద మన్నుపోయా

కోటప్ప తిరునాళ్ళ కోలాట మాడంగ-జీర

కొంగె నా పట్టిగుంజడేమే

వీడి కోతి మొఖం మీద మన్నుపోయా

వంగొండ మా పూరు-హాళి వందగవోలే-

గుప్పగుప్పన రంగు గుప్పడేమే

వీడి గూని మొఖం మీద మన్నుపోయా

కల్లు, సారా తెచ్చి కల్లంలోనే బెడితే-కాకి

వోలే వచ్చి లాగడేమే

వీడి కడ్రిమొఖం మీద మన్నుపోయా'

నల్లగొండ జిల్లా చిట్టాల ప్రాంతంలో అధిక
ప్రచారంలో వున్న ఈ గేయంలో ప్రేమకు లిరువు

రికి ఒకరంటే ఒకరికి ప్రేమాభిమానాలుంటాయి. ఒకరిని విడిచి ఇంకొకరు వుండలేరు. పైగా మేనరి కపు ఇంట బారిది, బావతో కలిసి సరసాలు చేయాలని మరదలు కలిగి కంటుంది, అందువల్లనే బావను సూటి, పోటి, మాటలతో గేలి చేస్తుంటుంది. అలాగే నా బావ తన వలతో చిక్కకుని సరదాలు చేస్తాడని అనుకుంటుంది. బావ మరదళ్ళకు సంబంధించిన ఈ గేయం ప్రేమకు మధ్య వున్న నిష్కల్మష ప్రేమను వ్యక్తం చేస్తుంది.

'యెందు కలిగి నావురా రారా నా సామీ
యెందు కలిగివావో యెందు కంటారా
నిన్ను

ముందు జేసిన బాసా లెందు బోయెనురా
పచ్చి తొబ్బరి వాలె పాతుమున్నది సామీ
పాయ మెవ్వరి పాలు జేతుర జాణా
చెరకు తుంటు వాలె చేతులున్నవి సామీ
చేతులెవ్వరి మీదా యేతుర జాణా!
అరటి బొందెలు వాలె తొడలు వున్నవి సామీ
తొడలు యెవ్వరి మీదా యేతుర జాణా!
నిమ్మపండుల వాలె రొమ్ములున్నవి సామీ
రొమ్ము లెవ్వరి చేతి కీతుర జాణా!

కమ్మలు జిల్లా పత్తికొండ మండలానికి సంబంధించిన ఈ గేయం అలిగిన భర్తపై భార్య అవేదనను తెలియపెస్తుంది. నా శరీరంలోని ప్రతి అణువణువు నీదై నపుడు నాపై కోపమెందుకని తన మాటల ద్వారా వ్యక్తం చేస్తుంది.

'రారా నా యింటికి ఒంటిగ నిరుర రాదు
నా కంటికి
బోటి మీద బాది యిల్లా—బొంగురాం బోలు
తలుపు

తమ్మల పాకుల ద్వార బందం
వంగి రారా వన్నె కాదా—వెంగు తగిలి
చిన్నబోయేవు

చక్కనినీరి సాపతోన—ఒక్కదాన్నే వున్నారా
రా
వద్ద వన్నోడి నా కంటు-వద్ది మాను కదం
కుంట
గాజులు గల్లు మనకుంట—గంధం పేడెత్త
కుంట
పొట్టిదాన్నను కున్నవేమొ—పొందవేమొ
నీదు మనసు
పొట్టి దాన్ని గట్టిరనము—పట్టి మంచం
పిక్కిచూడు
నల్లరేగడి దున్ను చూడు— తెల్లజొన్నలు
వందవేము'

శ్రీ పాదిన పాటగా ఈ గేయం తనబడిన పృథ్వికి డీనిని పాడింది. నల్ల గొండ జిల్లా నకిరెకల్లు మండలానికి సంబంధించిన తడిసిన పాపయ్య, సంకోజి భద్రయ్య, కొండ లింగయ్య, బొద్దు వెంకటలు. నెరజాణ తన విటురకు తన ఇంటి అనబాదను, తన చెంతకు చేరాల్సిన విదానాన్ని చెపుతూ, తన వ్యక్తిత్వాన్ని సైతం నిర్మోహ మాటంగా బయట పెట్టుకుంటుంది.

ఈ శృంగార గేయాంలో ప్రేమతో కూడు కున్న తనూషా వినోదాలు అనేకం వుంటాయి. ఈ గేయాంలో కోటిగాడు-చిద్దెమ్మ, ఎకన్న-చళదమ్మ, నాయుడమ్మ-చాయడబావ అన్న పేర్లు జానపదులు వాడుతుంటారు. ఈ గేయాంలో హాస్యం వున్నప్పటికీ ఇవి హాస్యరస గేయానిని పించుకోవు. ఈ గేయాంలో ప్రధానంగా హాస్యం వోషించబడుతుంది. 'అతోచించే—మనిషికి జీవితం హాస్యరూపకం, స్పంకించే మనిషికి జీవితం విషాద రూపకమన్న' హోరేశ్వారీ పోల్ మాటలు గేయాలకు అద్దంలో ప్రతిబింబింబరా సరిపోతాయి "వికృతాంతార వాగ్యేష జేష్టాడుల వల్ల హాస్యం వుడుతుందని నిర్వహించిన అంకారికుల అభిప్రాయ

యాలు బారతీయ సన్నివేశానికి కాకు-డ పాశ్చాత్య సన్నివేశానికూడ సరిపోతాయి.

'నవ్యదంగాని, నవ్యానంగాని తగవంతు డిచ్చిన వరంలాంటిదన్న ఆధిప్రాయం అంతటా విస్తరించి వుంది. నవ్యను దృష్టిలో పెట్టుకొని ఈ గేయాలు లుచ్చించవు. గేయాలలోనే హాస్యం పుట్టుకొస్తుంది. నవ్యను పుట్టించే సమయ సందర్భాలే ఈ గేయాల పుట్టుకకు ముఖ్యకారణ మవుతవి.

'పోతుంది నూడరా కలింటికి-లంజె తాగి నంకా రాదు మాయింటికి-పోతుంది నూడరా ఊతగానివోలె-కానుసేతికిచ్చి కబోల్లు మ మంటూపి నుట్టాలు వచ్చిస్తూ మా యింటికి-కల్లు బాగుందే లేమీ త మియింటికి-నలరాగిన వారికి నాటికి-కల్లు న-గతే మెరకమ్మ తో-శానికి కలైతే తాగింది కల్లేల్ల జెట్టింది-వల్లిగ-జెట్టింది-బడబడా గక్కింది ఇక్కపోను కట్టికి యేనాటికి-ఎంతవని యాయనే దెయ్యానికి ఆది సీతలీ చేసింది పానానికి-యిక పోను కల్లుకి యేనాటికి యానిబుద్ధులే జెప్పింది పానానికి-ఎవరన్న జూబితే యేమనడంబరని బట్టదులుపుకొని బాటబడి వస్తుంది'

నెమల రామలింగారెడ్డి పాడి ఈ గేయంలో మోటు హాస్యం వింపిపోషించబడింది. పురుషపాత్రకు ఇంత ప్రాధాన్యత చేకూరేది కాదు. తాగే విషయంలో తన అంతస్తును మరచి డబ్బులు కల్లువానికి ఇచ్చి కల్లుబొయ్య మంటుంది. అలా అని ఊరుకోక కల్లుబాగుండేకరేపొస్తానని చెప్పుతుంది. మంచి కల్లు తాగడానికి నిర్భోహమాటగా పతకంవేస్తుంది. దురదృష్టవశాత్తు తాగిన కల్లుతో కక్కడం ప్రారంభమౌతుంది ఆ తరువాతే ఇకమందు కల్లు తాగనని ప్రతిజ్ఞ చేస్తుంది. ఎవరన్న చూస్తూ రని ఆట ఇటు గమనించి తూలుకుంటూ ఇంటిదోవ వస్తుంది. ఈ గేయం శ్రీని ఉద్దేశించడంవల్లనే నవ్యవస్తుంది. పురుషపాత్రతో ఇది సార్వత్రికాదు.

'మనలాదు మాతాత పసినిమ్మ పండు పడుచు దానిని పెండ్లాడి పై కాపులుండే నవ్వుతూ అయ్యమ్మ నంసి పూజించి .... ఆకళ్ళు తిన్నారు పాటపాడేరు ... పుణవంతుడి తోట కాసి వొరగాలి .... పుణ్యవంతుడి చెడువు పొంగిపొర్లాల్లి'

ఒక ముసలివాడు పడుచు పెండ్లాం కొరకు పడిన బాధలు, ఆమె వచ్చాక వుండాలి న్న సౌకర్యాలను ఏర్పరచడం ఇవన్నీంటిని చూసి ఊరి ప్రజలు పాడిన పాటయింది పల్లెటూరి హాస్యానికి ప్రతిబింబంగా ఈ గేయం కనబడుతుంది.

విఠ హ శుభకార్య సమయంలో ఒకరినొకరు తమాషా వట్టిస్తుంటారు పెండ్లి కుమారునితో పేరంటాండ్లు మాట్లాడే చూటలు అతన్ని తలవత్తు కుండా చేశాయి అలాంటి సందర్భంలోనే ఈ గేయం.

'నిన్ను ఎన్ను విస్తళ్ళు నెట్టెడ్డాయి నీతి మాలిన పెండ్లికొడక లేచిరావయ్య మొన్నదిన్ను విస్తళ్ళు మోపులడ్డాయి మొలది పెళ్ళికొడక లేచిరావయ్య ఏనుగులు లేచని యేడిగినారు యెల్ల గాడిదకీ-లేచిరావయ్య గుర్రాలు లేచని యేడిగినారు గుడ్డి కుక్కనెక్కి లేచిరావయ్య పల్లెకిలు లేచని ఏలడిగినారు పండికొక్కు నెక్కి లేచిరావయ్య మేనాలు లేచని యేలడిగినారు మేకపోతూ నెక్కి లవి రావయ్య'

తెలంగాణా ప్రాంతంలో ఎక్కువ శాతంమందికి కప్పపడితేగాని తిండి దొరకడ ముఖ్యంగా తార్య

కర్తలరువురు దినసరివేతనానికి పోతుంటారు. ఇరువురు కష్టపడినప్పుడీ కుటుంబం గడవని కుటుంబాలనేకం వున్నాయి. “దారిద్ర్యానికి ఆకలి ఎక్కువన్నట్టు” అతనికి విపరీతమైన కోరికలుంటాయి. అతడి కోరికలను తీర్చడానికి అమె పదే పాటను ఈ గేయం వెల్లడిస్తుంది. ఎన్నిపాటలు పడినా తిరస్కారభావమే ఆమెకు శరణ్యమవుతుంది. అలాని గొడవను అస్థులక్కలకు పాటగా పాడి వినిపిస్తున్న తై ననిది. ఈ పాట వరంగల్ జిల్లాలో ప్రాచుర్యాన్ని పొందింది.

‘మారునూడ తిరిగి నుట్టకు నేదెస్తే-పొవ్వాకు లేదని పొడువొస్తడక్కో పొడువొస్తడక్కో-వాన్ని నేనేమన్ననా-వానయ్య సొమ్మేమన్న

దిన్ననా :

గడపగడప దిగిరి కండివప్పు దెస్తే-పండికొక్కలాగ పై కొస్తడక్కో పై కొస్తడక్కో-వాన్ని నేనేమన్ననా-వానయ్య సొమ్మేమన్న

దిన్ననా :

పట్టుకు నే బోయీ పంద గొనుక్కొస్తే-పాత పంచని పంచాయతీ బెద్దె పంచాయతీ బెద్దె

వాన్ని నేనే మన్ననా-వానల్ని సొమ్మేమన్న దిన్ననా :

జానపదులు శృంగార, హాస్య గేయాంతో బాటు కన్నీటి పాటలను-కూడ పాడుతుంటారు. అనుకోకుండా సంతవిచే దుర్ఘటనలు, హృదయ విదారక-నన్నివేళాలు, ప్రమఖుల సహజ మరణాలు సకాల మరణాలు కరుణారసావిర్భావానికి మూలాధారాలు. ప్రకృతివైపరీత్యాలయిన వరదలు, తుఫానులు, అగ్ని ప్రమాదాలు, వడవ ప్రమాదాలు, కలరా, చుళుది మొదలైన అంటువ్యాధుల వల్ల జరిగే మరణాలు, జాతీయనాయకుల హత్యలు,

ప్రాణత్యాగాలు ఇతర ప్రమాదాల వల్ల జరిగిన అకాల, సకాల, సహజ మరణాలు జానపదులు కన్నులారా చూడడంగాని, చెవులారా వినిపడంగాని జరుగుతుంది. ఆ సంఘటనల్ని వర్ణిస్తూ ప్రజల హృదయవేదనను తెలిపే-పాటలే కన్నీటి పాటలు.

ఈ కన్నీటి పాటలు ఒక్క అంధ్రదేశంలో కాకుండా దేశమంతటా విస్తరించి వున్నాయి. ఈ పాటలు వింటున్న ప్రతి ఒక్కరు తన జీవితంలో ఎదో కోత్యాయానని అనుకుంటాడు. భార్య భర్తల మధ్య వియోగం, తల్లిదండ్రుల కొడుకు మధ్య వియోగం, సోదరుల మధ్య వియోగం, ప్రాణిన్నీ పాతుల మధ్య వియోగం తరించరాని నన్నివేళల సంఘటనలే ఒక కంచంలో తిరిగి ఒకే చుండలో పడుకునే దంపతులలో వియోగం సంభవిస్తే ఆ విషాదం ఎలా వుంటుందో చెప్పే శలవికాదు భార్య వియోగం తరువాత భర్త విషాదం ఎలా వుంటుందో ఈ గేయం తెలుపుతుంది.

‘సుద్ధవొందకాడనీ సుద్ది దియ్యంగానె సద్ది దిన్నట్టాయనే సీలకా-సీన్నారి సీలకా ఇంతెల్ల మెడబాపెనే సీలకా-ఎంత పాపపు దేవుడే సీలకా సచురైయి నీవు సాటుకు కూకుంటే-సరై బామా ముడురే సీలకా — సీన్నారి సీలకా

పనిదై నవ్వొక్క పండిట్ల గూసుదే పార్వతీ దేవందురే సీలకా — సీన్నారి సీలకా ముత్తెరపై నీవు మూకు గూకుంటే ముద్దంటి వందురే సీలకా — సీన్నారి సీలకా కిద్దరము తినేటి ఆ బొడ్డు గిన్నెల ఒక్కనికి ఒనరాయనే సీలకా-సీన్నారి సీలకా కిద్దరము కప్పేటి మద్దికాయం దుప్పటి ఒక్కనికి ఒనరాయనే సీలకా-సీన్నారి సీలకా’

చనిపోయిన తల్లిని దంచుకొని దుఃఖించుచున్న తోబుట్టువును సోదరు డోదార్పు ఈ పాట ఎరుచివారి హృదయాలును ద్రవించవేస్తుంది

'దచ్చనదారిలో దచ్చన్నదారిలో—ఇయ్యాల మా తల్లి సచ్చిపోయింది ఏమి చేస్తము చెల్లె దేవుడింత రాసె— ఏడ్వకు ఓ చెల్లె యెడ్డిరో నీవు పాపకారి యనుడూ పానము దీసె—దేవుని మహిమలు తెలుసుకోలేము తొమ్మిది నెల్లు మనల తెగజాచి వుచె— యాది మరువగలేను అవ్వె మాయన్న యాది వుంటే మనమేమి చేసే వారము— పాలు బువ్వా బెట్టి పరగంగా బెంచె యాది మరువగలేను అన్న మా యన్న — కైలాస శంభుజ్ఞ కరుణించుకుందాం కలియుగ దావరము కడుజించువాడు.'

మానవుడిని ఒక సంపూర్ణ వ్యక్తిగా, సర్వ లక్షణభోగితునిగా—భగవంతుడు సృష్టించాడన్న వాదాన్ని ప్రపంచంలోని కొంత మంది నమ్ముతారు. మరికొందరు తమ అనుభవాలను అలంబన మైక ప్రకృతిని పరమార్థంగా నమ్ముతారు. పరిమితుల స్వరూప, స్వభావాలు, వాటికారాదమైన నమ్మకాలు, అపనమ్మకాలు వాటికి మూలమైన భగవంతుని గురించి తెలుసుకోవలెన్న తపనతో శారీరక, మానసిక ప్రాపంచిక అవధుల నడిగ మించి సర్వసృష్టిని ఏకంగా తామియ్యకొని దానికి మూల కారణాన్ని అన్వేషించటంలో తత్త్వం ప్రారంభమైంది. ఈ తత్త్వానికి సంబంధించిన గేయాలను తాత్విక గేయాలంటారు. యాగంబి లక్ష్మయ్యగారి, ఎద్దరామదాసుగారి, చిలుకపాటి వారి, పిడుపరెవారి తత్త్వాలే కాకుండా బ్రహ్మం

గారి 'కాణక్షాన తత్త్వాలు' కూడ ఈ గేయాలకు న ర్తిప్రాయ.

'శాచలంబగు జగతిలోవలె—కాశ్యతంబొక ఊరిలా కన్న మూసీ తెగినంతలో—కలిమిలేముల మాయరా| తల్లిదండ్రుల ఆస్తిపాస్తులు—అన్నదమ్ములు యిక్కడా పరమభక్త మునిఃద్రులెల్లా—పసండులు సేయుదురక్కడా ఇల్లువాకిలి అన్నదమ్ములు—యిచ్చి వుచ్చే దిక్కడా యెల్లిపోయేనాడు యెవరు—యెంటరాడు అక్కడ" బంకవట్టి బల్లూయిది—ఆగ్నిబుగ్గెపోవురా నీది. నాది అనుచు నర్దుడా—వాడులాడబోకురా గురువునని మెదనిండ దండలు—గురుతులేసే దిక్కడ పరమభక్తి మునిఃద్రులెల్లా—పసండుసేయుదు రక్కడ

అకాశ్యతమైన జీవితంకోసం మానవునిలో ఈ సంకుచిత భావాలెందుకు? తల్లిదండ్రులు సరిపా దించిన ఆస్తికోసం నీవంగా దిగజారే మనం చని పోయాక తీసుకెళ్ళేదేమిటి? ప్రజలు తమ స్వార్థం కోసం సంకుచిత భావాను పెంతుకుంటూ పోతే భక్తిని జీవితధ్యేయంగా తామించి ఆనంద సమాజం కోసం, మానవీయ మనుగడ పరిరక్షణకోసం మునులు ఎంతకు తపస్సు చేయాలి? ఇలాంటి అనేకాలు ఈ గేయంలో చోటుచేసుకున్నాయి.

కాణక్షాన తాత్త్వికునిగా వీరబ్రహ్మంగారిని అందరు గుర్తిస్తారు. ఈయన దేశరచనలు కోకొల్ల లుగా వున్నాయి, దీనికితోడు జానపదాలు అనేకం

కల్పించి ఆయనకు అంటగట్టారు. వీరి కాలక్షాన తత్త్వంలో హాస్యం కూడా చోటుచేసుకుంటుంది. వీరి కాలక్షానానికి సంబంధించిన ఈ గేయం ఆంధ్ర దేశమంతటా ప్రచారంలో వుంది.

“నందామయా గురుడ నందామయా |
అనందదేవికి నందామయా |

వీరబ్రహ్మంగారు పితృమృతాస్థారు
వీధిది కిడ్డరిని కంటారయా!

ముత్యాలమ్మ గుడికాడ మూల స్తంభముకాడ
ముండలకు పెళ్ళిళ్ళు ఆవుతాయయా

కాడిచెట్టుమీద రాబేలు తూయంగ
కాడియెట్టా గంగ పొంగేనయా

రాముచెట్టుమీద రాజంస కూస్తాది
రాజులకు రణయృద్ధ మొస్తాడయ్య

వరికూడు తింటారు వరుసలా మార్చేరు
పెనిమిటిని పేరెట్టి పిలిచేరయా

దోసకాయలు తినే పాసిముండలకల్ల
యవనంబు బురబురా వాడేనయో

ఏన్ని జెప్పిన గాని ఏన్ని చేసిన గాని
బ్రహ్మం చెప్పిన దంతా తప్పదయ్యా!

ప్రతి మనిషి తన జీవితంలో డబ్బుతో కాని మరే దానితో కాని కొనుక్కోనిది ప్రేమ, భిన్న రకాలుగా వున్న ఈ ప్రేమ మనిషికి సహజసిద్ధంగా వుట్టుకతో రావాలి తప్ప నటనతో వచ్చేది కాదు. బసవరాజు అప్పారావుగారి ఈ గేయం ‘ప్రేమ’ యొక్క తల్తాన్ని తెలుపుతుంది.

‘ప్రేమ కన్న ను యెక్కు వేముందిగా యెల్ల
కామ్య పదవులకన్న ప్రేమ యెక్కువరా
ప్రేమించు సుఖముకై ప్రేమించు ముక్తికై
ప్రేమించు ప్రేమకై యేమింక వలయురా.’

ఈ గేయాలే కాకుండా అద్భుత రసగేయాలు వీరరస గేయాలు, దేశభక్తి గేయాలు, అద్భుతయ గేయాలు, ఉద్యమగేయాలు, విప్లవగేయాలు, సమ కాలీన సమాజాన్ని ప్రతిబింబింజే గేయాలు అనేకం వున్నాయి. ఈ గేయంను సామాజిక దృష్టితో చాటు అనేక కోణాలలో పరిశీలించాల్సిన అవసర ముంది. ఈ గేయాన్నింటిపై విస్తృతమైన పరి థిలో పరిశోధనలు జరగాల్సిన అవసరముంది.

అన్నమయ్య సంక్తినిల్లో తాత్త్విక గేయాలు

వి. వెంకటరమణ

పురుషార్థములు నాలుగు, దర్బార్థకామ
మోక్షములు ఆని, ఇందులో నాగవదైన మోక్ష
సాధనకు రెండు కిర్మలు అవసరము ఒకటి భక్తి,
రెండవది జ్ఞానము, కాని మొదటిదైన భక్తికంటే
జ్ఞానకర్మ సాధించటం చాలాకష్టం. మోక్షము
కోరువారికి భక్తి సులభమైన సాధనము. ఈభక్తి
నవవిధములు, అవి

‘శ్రవణం కీర్తనం విష్ణోః స్మరణం పాద
సేవనం

అర్చనం వందనం దాస్యం సఖ్య మాత్మ
నివేదనం

ఇతి పుంసార్పితా విష్ణు భక్తి శ్రేష్ఠవల్క్షణా
క్రియతే భగవత్కర్తవ్యం తన్మన్యేదీత
ముత్తమమ్’

(భాగవతము 7 స్కం-శీఆ, 23, 24 శ్లో)

అను శ్లోక రూపముగా భాగవతాదుల్లో చెప్ప
బడినది.

భక్తి అక్షణము:-

లౌకిక ప్రపంచ విషయములు త్యజించి,
ఆ పరమాత్మ యందే తన్మయభావము పొందు

టయే భక్తి లక్షణము ఈ భక్తి సాహిత్య రూప
మున వెల్లడైనది.

ఇక రెండవది జ్ఞానం:-

జ్ఞానమనగా సంపూర్ణమైన, ఆధ్యాత్మికాను
భవము. అందుచేతనే భగవద్గీతలో

‘ద్రవ్యమయమైన యజ్ఞమునకంటే జ్ఞాన
యజ్ఞము శ్రేష్ఠమైందీ విరియైన సతం కర్మలు
జ్ఞానమునందు వసినమాప్రములగుచున్నవి.’ అను
భావమును తెలియజేయబడినది.

అట్టి జ్ఞానమును తత్త్వజీతరైన జ్ఞానులు,
భక్తితో కూడిన సంస్కారముచేత, ఉచితమైన
ప్రేమ చేతను, శుశ్రూష చేతను, ఉపదేశింతురని
భగవద్గీత.

శ్లో॥ తద్విద్ధి ప్రణిపాతేన
పరిప్రశ్నేన సేవయా ।

ఉపదేశ వి శ్రేణానం
జ్ఞానిన స్తత్త్విదర్శినః॥

అని పేర్కొన్నది.

పి అండ్ డి కాంనీ, డిల్ సుక్ నగర్, హైదరాబాద్-500 680,

కావున జ్ఞానముతో సమానమైన పవిత్రమైన వస్తువు ఈ లోకములో ఏదియూ లేదు. అట్టి జ్ఞానము కర్మయోగమునందు సిద్ధిపొందిన తర్వాత కాలక్రమమున వ్యక్తి తనకు తానే పొందగలడు ఈ జ్ఞానహర్షాన్ని అనునరించి శంకరాచార్యుల వంటి ప్రముఖులైన తత్త్వీ, వేదాంత జ్ఞానులు ముక్తిని పొందారు వండితులు, వేదాంతు, ఉపనిషత్తులను చాలా వచిత్రంగా భావించారు. అందు వల్లనే బాటికి ఇతర భాషలలోకి అనువాదాలు చేయడానికి సాహసించలేదు. కాని వేదాలు, ఉపనిషత్తులు, మౌఖిక ప్రచారంతో కొనసాగడంవల్ల ప్రజలు అందులో ఉన్న విజ్ఞానాన్ని అర్థం చేసుకొనినారు. అప్పుడు వారు నిర్భయముగా వారికివచ్చిన గేయములు అనేకరీతులలో పాడుకొసాగారు.

ఈ శత్రాసినే చైత్యం అత్యంతమైన కూడా అంటారు. సాధారణంగా వీటిలో జీవితం మీద విరక్తి, భవిష్యత్తు మీద నిరుత్సాహం, సంసారంబు వెగటు, ఆత్మప్రబోధం, ఆత్మవివేదన మొదలయిన విషయములు ఉత్పన్నమవుతాయి. ఇట్టి విషయములు, తుమ్మెద, చిలుక, జీవ, మనసా, హంసా, కర్మమా, మొదలైన పాదాంత సంజుద్ధి పదాలతో సాగుతాయి.

1. తుమ్మెద పదాలు :

తుమ్మెదకు వట్టవచని పేరు. అనగా ఆరు పాదాలు కలదని అర్థము. చతుర్విధ పరిపురుషార్థములలో మూడవదైన కామమును ఆర్తిపద్యర్థంలో చేర్చుస్తారు. తుమ్మెదలు-రకరకాలైన పూలపై వాలిస్తట్లు మానవుడు కూడా ప్రపంచములో పై పై ఆకర్షణకు లోబడి పరితుడవుతాడనే ఉద్దేశ్యంతో,

ఈ తాత్త్విక గేయంలో, తుమ్మెదపదాంతు వాడి నాడు. ఈ పదాలలో శృంగారము కూడా ఉండవచ్చు. బహుళః భాగవతంలోని గోపికా గీతాలు. ఈ పదా కు ప్రేరేపకం కావచ్చు.

అన్నదుయ్య తుమ్మెదపాటలు :

తొల్లిందివలెగావు తుమ్మెదా ఇంక
వొల్లివుగా మమ్మ నో తుమ్మెదా ||
తొరంపు రచనం తుమ్మెదా కడు
దురేవు గొండులే తుమ్మెదా
దురినా నెరగవు తుమ్మెదా మమ్మ
వోరగా చూడకు తుమ్మెదా ||

(అ.సం. 4-9)

ఈ తుమ్మెదపాటల ప్రితి పాదం చివరిలోను తుమ్మెదా, అని అప్పత్తి అయినది. ఈ ప్రపంచములోని అజ్ఞానాంధకారంలో కొట్టుపెట్టాడుతున్న ఒక సామాన్య మానవుని చిత్త దాపలాన్ని వ్యక్తపరచడం. ఈ తుమ్మెద పదాలలో కనిపిస్తుంది. ఇక్కడున్న తుమ్మెద మామూలు తుమ్మెద కాదు సాక్షాత్తుల వేంకటేశ్వరుడే.

2. చిలుక పదాలు:—

సంస్కృతంలో చిలుకను శుకః అంటారు. సాధారణంగా చిన్నపిల్లలు మాట్లాడే పలుకులను, 'చిలుకపలుకులు' అంటారు. పూర్వకాములలో రాజం యొక్క అస్థానములో కూడ చిలుకలకు మాటలు నేర్చుతూ పోషించేవారట. ఆ చిలుక రాలోయే కీడును, మంచిని కూడా ముందుగానే భోధించేవి. చిలుక శుకమహర్షిని నూచిస్తుంది. పరిక్షిత్తు మహారాజుకు భాగవతమును బోధించిన వాడు శుకుడు. సరస్వతీదేవి మూడవచేతిలో వుండేది చిలుకే. తమిళంలో చిలుకపాటను కి?

పాట్లు అంటారు. తగవంతుడు చిలుకరూపంలో ప్రత్యక్షమై రామాయణ, భారతాల్ని గానం చేశాడని ప్రతీతి. 'చిలుక' శబ్దానికి ఇంతటి ప్రాధాన్యం వుండడంవల్ల చిలుక వదాలని పాదతారని చెప్పవచ్చు, లోకవ్యవహారంలో చిలుకపాటలు ఈ విధంగా ఉంటాయి.

జీవాత్మ మైయుండు చిలుకా నీ
జావలికి పరమాత్ముడై యుండు చిలుకా
ఆశ్మపంజరములోన నయమున నుండి నా
చేతనే పెరిగిన చిలుకా
జాతిగా గర్భపు సంకెళ్ళుబడి కాం
! తినే చిలుకా

ఈ పాటప్రేరేపకములలో చివరిన చిలుకా అనే మాట పదే, పదే వస్తుంది. ఇందులో సామాన్య మానవుడు ప్రపంచమాయలో చిక్కుకొని తల్లడిల్లడం, జీవాత్మ పరమాత్మలకు ఐక్యం చెప్పడం, మొదలైన లాఠిరిక అంశాలు వ్యక్తమౌతాయి.

జీవాత్మకాలు :

ఆత్మ రెండువిధములు, జీవాత్మ, పరమాత్మ అని వేదాంతములో భేదమాత్మ చర్చ తరువాత, ప్రాముఖ్యం వహించేది జీవాత్మచర్చ. జీవాత్మ పరమాత్మల అనుబంధ వినిమయంలోనే, అతి ప్రాయ భేదాలు వచ్చాయి. మరియు ద్వైతం, ఆద్వైతముని రెండు విధాలు. 1. ద్వైతమునగా భేదాలను చెబుతుంటే 2. ఆద్వైతమునగా, జీవాత్మ పరమాత్మల ఐక్యాన్ని చెబుతుంది. అందువల్లనే జ్ఞానపథ గేయాలో, జీవ జీవసంబుద్ధి పథకం కలిగిన గేయాలు ప్రధారం పొందాయి. లోక వ్యవహారంలో ఇది జీవాత్మకాలు :

మయాశారమురా, మమతలలోపడి
చెడితివి గదరా :

ఆదీయానంతో పడు దేగాని
కట్టుకుపోయే దేమిటిరాజీవా
కట్టే బొగ్గులో కాలేటప్పుడు
గవ్వరాదురా నీ వెంటబడినీ
ఏటికి నీ యారాటంబింకా
ఎప్పుడో ఏమో ఎరుగమురా
త్వరపడరా కడలేరెడు
గతి కనుగొనుకా

ఈ విధముగా ఈ పాట చరణము చివరలో 'జీవుడ' అని సంబుద్ధి. పదే పదే చెప్పబడింది. గుర్రాలవలె పరుగులు తీసే కోరికలను ఐహిక సంబంధమైన కోరికలను అణచుకొని ముక్తి పొందమని జీవుని హెచ్చరించబడుతుంది.

4 మనసాత్మకాలు :-

నవప్రవాణులు అనగా ప్యూర్వికాప్ తేజోవాయు రాకాశం (తర్క-అని చెప్పబడినది. ఇందులో తొమ్మిదవది మనస్సు. 'అంతరింధ్రియం మనః' (తర్క-సంగ్రహే) అనగా ఎదుట వారికి చెప్పడం కన్నా ముందుగా తనకు తాను చెప్పు కోవడం ఉత్తమవద్దతి, మనిషి బంటి కావడానికి, విముక్తుడు కావడానికి, మనసే కారణమౌతుంది అందువల్లనే వాగ్గేయకారులందరూ 'మనసాంతకృతులు' వ్రాశారు.

మనసాత్మకాలు

నిచ్చ నిచ్చ గాం మెళ్ళ బుచ్చక
సచ్చిదానందమైన శివుం దంబే మనసా
కాయమది మాయరెడ కాయకా
శివాయ న్నమోయవి తణచవే మనసా'
(ఆ.సం)

ఈ మనసాత్మక పాటలలో ప్రతిపాదం చివరలో 'మనసా' అనే మాట పదేపదే వస్తుంది. మనస్సుని మనస్సు చంచలమైనది. మనుష్యునకు

సుఖాలవల్ల నష్టాలేకప్పు ప్రశాంతత వుండవని తెలిసికూడ మళ్ళీ ఆ సుఖాలవైపేతునను వరుగులు తీస్తుంది. అలాంటి మనస్సుకు హితబోధ చేయడం ఈ మనసాత్మక కీర్తనలలో వివరించబడినది.

5 హంస పదాలు :-

ఇది 'సోహం' యొక్క వికట రూపం' హంసకు పాలు. నీళ్ళను వేడు చేసే శక్తి ఉంది. సహజంగా విజ్ఞానానికి గుర్తు తెలుపుతూ. హంస తెల్లనిది. కాబట్టి విజ్ఞానానికి ప్రతీకగా, ఈ పదాన్ని వాదారని చెప్పవచ్చు. విశిష్టజ్ఞానం పొందిన వాడు హంస నామధేయుఃపుతారు, విశిష్టజ్ఞానం పొందినవాడు రామకృష్ణ వరమహంస మొదలగువారు మరియు సోహం తత్వాన్ని అర్థం చేసుకొన్నవారు. (అర్హైక సద్ధాంతాన్ని) హంసలే కాబట్టి 'హంస' అనే పదం 'హంసపదాల్ని' వ్రాశారని చెప్పవచ్చు.

అన్నమయ్య హంసపదాలు

దిబ్బలు పెట్టుబుదేలిన దిదిగో
ఉబ్బు నీటిపై నొక హంసా
అనువున గమం విహారమే నెలవై
వొనరి వున్న దిదె వొక హంసా
మనియెడి జీవుల మానస సరసుం
వునికి నున్న దిదె వొక హంసా

(అ.సం. 1-16)

ఈ చిరుక పాటల పదముల చివరిలో హంస అనే మాట పదే పదే వస్తుంది ఈ పాటలో ఒక హంస సరస్సులో విహరించడం, పాలు నీళ్ళు వేరు చేసి, పాలను త్రాగడం కల్గియుండడం, గ్రుడ్డుపెట్టి రెక్కల్లోదాచుకొని పొడగడం, మొదలైన క్రియలు చేస్తే రెండవ హంస ప్రాణుల మానస సరోవరాల్లా విహరించడం మంచి చెబుల్సి వేరు చేసి, మంచిని

స్వీకరించడం ఒక్కొక్క రోమకూపం నుంచి విశ్వ సృష్టిని కలిగించడం మొదలగునవి చేస్తుంది అనగా ఇక్కడ రెండవ హంస శ్రీవేంకటేశ్వరుడు.

కర్మమూ చలనాత్మకం తర్మ

(తర్కనంగ్రహే)

మానవునకు ఏదైన ఆపత్తు సంభవించి గెప్పుడు అది నాకర్మ అని సహజంగా కర్మపదాన్ని వాడుతుంటారు. ఈ విధముగా జరిగిన సంఘటనలను తలచుకోవడమే కర్మ అని అంటారు.

కర్మను గురించి పాట

ఎన్నిబాధఃబెట్టి యేబెదవు నీవింక నెంత
కాంక్షుడొక గర్మమూ
మన్నించుమనుచు నీమఱుగు జొచ్చితిమి
మా మాటలాంకించవో కర్మమూ
(అ.సం-1-284)

ఈ విధముగా కర్మగురించి ఏన్నో పాటలు వ్రాయబడినవి. మరియు కర్మ గురించే గాక, కలియుగము, కాపురము, చదువు, దైవమా, నాటకము, మాయ, సంసారము మొదలగు వాటి గురించి పాటలు ఈతార్మిక గేయాల్లో ఉన్నవి.

ఈ సృష్టిలోవుండే సమస్తం విభిన్నస్వరూప స్వభావాతో ఎల్లప్పుడు పరిణామం చెందుతుంటుంది, కాని వివిధమైన మార్పు లేకుండా శాశ్వతంగా, స్థిరంగా వుండేది ఒక పరబ్రహ్మమే ఈ పరబ్రహ్మ మయమైన ప్రపంచంలో తెగలు తెగలుగా విభజించి, న్యూనతాదికృతలను చూపవలసిన వేవీలేవు. సమస్తకీవుల శ్రీహరే

పాట॥ తందనాన అహ తందతానపురే

తందనాన భవా తందనాన

॥చలవి॥

బ్రహ్మమొక్కదే పరబ్రహ్మమొక్కదే పర
 బ్రహ్మమొక్కదే పరబ్రహ్మమొక్కదే ॥ తంద॥
 కందువగు హిందాధికములిందు లేవు
 అందరికీ శ్రీహరే అంతరాత్మ
 ఇందులో ఇంతువుల కులమంతా వోదే
 అందరికీ శ్రీహరే అంతరాత్మ ॥ తంద॥
 (ఆ.సం॥ 7-151)

కాబట్టి అందరూ సమానులే ఈ విధముగా
 అన్నమయ్య సంకీర్తనలో తాత్విక గేయాలు గుర్తించి
 చాలా పాటలు మధురంగా రచించబడినవి.

అన్నమయ్య సంకీర్తనలో తాత్విక గేయాలు
 తన తరువాతి వారికి వెలుగు బాటయైనవి. శ్రీవేంక
 డేశ్వరునిద్వీపి ఆత్మ కళ్యాణంతో పాటు, లోక
 కళ్యాణమునుకూడా సాధించిన మహామనిషి అన్న
 మయ్య మహాకవులకు భాష భావము, సహజముగ
 సమకూరును. రాగ, రస, భావ, భాషలతో అన్న
 మయ్య పదాలు సమగ్రమై, సుందరమమములుగా
 కుసుమించి, భక్తి పరిచుకములు వెదజల్లుచున్నవి.

‘తెలంగాణా జనజీవిత భారతం’-కుందుర్తి ‘తెలంగాణా’

కలువకుంట రామకృష్ణ

కవితాలక్ష్మిని స్పష్టంగా నిర్ణయించుకొని సామాన్యుని కోసం కలంవట్టి ఆక్యుడయ మార్గంలో నడిపించిన కవి కుందుర్తి. మానవతావాదాన్ని మన్నించిన చూర్కిస్టు దృక్పథం కుందుర్తి కవితలో అగుపిస్తుంది. -వచనకవిత్వంలో వెలువడ్డ తొలిసమగ్ర చారిత్రక కావ్యం ‘తెలంగాణా తెలంగాణా పోరాటాన్ని వస్తువుగా గైకొన్న రచనల్లో చాదాపు చివరిదని చెప్పవచ్చు. ఈ కావ్యం విప్లవ పోరాటాన్ని వర్ణించడంలో కావ్యశిల్ప మర్యాదల దృష్ట్యా ఉత్తమమైనదిగా చెప్పవచ్చు.

‘తెలంగాణా’ కావ్యం తెలంగాణా ప్రజల జీవితోహాసం. పదెనిమిది పర్వాలున్న ఈ వచన కావ్యాన్ని ‘తెలంగాణా జన జీవిత మహాభారతం’గా పేర్కొనవచ్చు. ఇందులో-నరుసగా-వస్త్రావన, సింహాసన, బీజోత్పన్న, సంఘాదయ, ప్రజోద్యమ రాయబార, బహిష్కార, భూమిదాన, రక్షాకార, మానబంగ, గృహదహన, దండయాత్ర, ఉప సంహారము మొదలైంది కింపు.

తెలంగాణాలో జనజీవిత మహాభారతానికి రూపు దిద్ది, ‘తెలంగాణా’ కావ్యశిల్పం సృష్టించిన మహాశిల్పి కుందుర్తి అంజనేయులు. ఈ కావ్యం ఆద్యంతా చదివితే తెలంగాణాలో అనాడు ఏమి జరిగిందో కళ్ళకు కట్టినట్లు కనిపిస్తుంది.

‘ప్రస్తావన’ పర్వంలో స్వాతంత్ర్యానికి పూర్వం జరిగిన చరిత్ర భారతదేశానికి విదేశీయులరాక. వారికి దేశప్రజలు బానిసలు కావడం, దేశం చిన్నాభిన్నం కావడం మొదలైనవి వర్ణించబడ్డవి.

‘బ్రతుకుపాలు తాగిన రేకుల్లో, ఒకడేరంగు ...అడి నలుపు’ అని పేర్కొనడం వల్ల, అనాటి ప్రజల జీవితాల్లో కాదుబీకట్లు నిండుకొని ఉన్నాయని వర్ణించబడింది.

‘సింహాసన’ పర్వంలో-హైదరాబాద్ సంస్థానంలో భూస్వాముల వల్ల ప్రజలు పొందిన బాధల్ని వారి నిరంకుశత్వాన్ని వివరించారు. ‘బీజోత్పన్న’ పర్వంలో నిజాం పాలనలోని దురాగతాలు, ప్రజల దుఃఖయ జీవితాలు, మానప్రాణాల్ని బలిగొన్న అధికారుల దుర్మార్గం వర్ణించబడింది ‘సంఘాదయ’ పర్వంలో ‘ఆంధ్రమహాసభ’-తెలంగాణాలో ఆవిర్భవించిన విధానాన్ని కవి మనోజ్ఞంగా వర్ణించారు. అదే సందర్భంలో-

‘తెలంగాణాను వర్ణించటానికి తెలుగులో మాటలు చాలవు
.....దానిని అందుకే
అంటున్నాను-“తెలంగాణా”-అని

— ఈ ఖండి'తో కుండుర్తి అనాది స్థితి గతుల్ని సరిగ్గా అంచనా వేసినాడు.

'ప్రజోద్యమ' పర్యంలో అజగ్రానిన జీవితాల్లో చైతన్యం వచ్చి, అందరూ ఒక్కటై, తమ స్వాతంత్ర్యం కోసం సంఘాతేర్పరుకుని ఎదురు తిరగటాన్ని, భూస్వాములపై తిరుగుబాటును గూర్చి, 'రాయబార' పర్యంలో ప్రజల తిరుగుబాట్లను అజగ్రానికి; భూస్వాముల నిజాం సహకారాన్ని కోరడం గూర్చి, ప్రభువు సైనిక పటాలాల్ని వంపగా, వాటిని అందగా 'చేసుకొని, జాగీర్దారు చేసిన దుష్కృత్యాల్ని గూర్చి వివరించబడింది.

జక—'మానభంగ', 'గృహదహన' అనే పర్యాయ పోలీసులు చేసిన మానభంగాలు, బూటీలు, దహనకాండలు మొదలైన రాక్షస కృత్యాలన్నీ వివరించబడ్డాయి. 'రజాకార' పర్యంలో—నిజాం సవాలుచేత పరోక్షంగా పెంచి, పోషించబడిన రజాకార్లను, వాళ్ళ అకృత్యాల్ని వివరించాడు—కవి. "దండయాత్ర" పర్యంలో యూనియన్ సైన్యాలు నిజాం పాలిత ప్రాంతాల్ని, నిజాం కోరం నుండి విముక్తిచేసిన వైనం వర్ణితమైంది. ఈ విధంగా పద్దెనిమిది భాగాలుగా విభజితమైన 'తెలంగాణ' కావ్యం—మహాభారతాన్ని తలపించేవస్తున్నది.

'కవిత్వానికి ఆవేశం ప్రధానంకాదు—ఆర్థి ప్రధానం' ఈ ఆర్థే, కుండుర్తి కవిత్వంలో కనిపిస్తుంది. ప్రజాపోరాటాల సీద్ధాంతం మీద, ఒక నిర్దిష్టమైన అవగాహన ఉన్న కుండుర్తికి తెలంగాణా పోరాటం భరింపరానిదీ, సహించరానిదీ అనిపించింది. ప్రభువుల్నీ, పెద్దల్నీ 'బలాదుర్' అనగల్గిన గుండెదైర్ఘ్యం, సామాన్య మానవాళిని అదరించే మంచునసూ...సమ సమాజ దృక్పథం కలిగిన కుండుర్తికి, 'తెలంగాణా పోరాటం' కావ్య వస్తువైంది.

"మనం నివసించే భూమి గుండ్రంగా ఉంది భూస్వాముల చేతుల్లో వందల వేల ఎకరాం పూడ్చాలాల్తో"

గుండ్రంగా ఉంది''-అంటూ తెంగాణా

పోరాటానికి అసలు సమస్య "భూసమస్య" అని పేర్కొన్నాడు—కుండుర్తి.

"ఈ నేల ఎవరిది? కోటి ప్రజల సొత్తుగదా కొందరు వద్దంటే ఒప్పుకోనీ చరిత్రా!

ముందుకు సదా!..." అని కవి, అనాదే

తెంగాణా జనవాహినికి చైతన్యం కలిగించాడు.

కుండుర్తికి ప్రజలమీద గాఢ నమ్మకం.

ప్రజోద్యమాం పై సిద్ధాంత పరమైన ఆసక్తి-లంలం ఉన్నాయి. అందుకే— "క్రమక్రమానుగత

చైతన్య ధనుష్పాములు

ప్రజలు నేడు-

సమాజ సమిష్టి

ప్రయోజన నిశిత బాటులు

ప్రజలునేడు! "... అంటూ

విప్లవాం శక్తిని జనం కండబలాల్ని యుగం ఉద్ధావన సిక్వాసాం వాడిని సూటిగా వినిపిస్తాడు.

'తెంగాణా' విప్లవ ప్రభావంతో ఉత్తేజితలైన కవులు, కుండుర్తి కంటే ముందు లేకపోలేరు. కానీ, తెంగాణా విప్లవ పరిశ్రమ, వాడుకభాషలో ముక్తవ్యంజంలో, 'ఆధునిక మహా భారతం'లా తీర్చిదిద్దటం—ఈకావ్యం ప్రత్యేకత.

'సింహాసన' పర్యంలో—

'మనదేశం కడుపులో

పుట్టిందొక మహాప్రజాం

ఎప్పుడు మరి దాని, శత్రు

చికిత్సకు తరుణం?

—అని వ్రల్నిస్తాడు—కవి

దీన్ని బట్టి కుండు రిలో రాజకీయలో చనలూ, ప్రజల వాదల్ని వివిధ కవన చెందడం, భూస్వామ్య వ్యవస్థపై వెగటు, గుండెల్లో కుతకుత మంటున్న కసి, ఆది నుంచీ సైద్ధాంతిక ప్రేరణ మొదలైన ఈ అంశాలన్నీ సమావేశంగా ఉన్నట్లు, ఈశావ్యం ద్వారా ద్యోతకం అవుతుంది.

'ఒక మూడు దశాబ్దాలకు
ముందరిమాట
ప్రజలు పడిన పొరపాటు
(చ) చరిత్ర పడిన తొందరపాటు
మనదేశ చరిత్రను
ద్రోహపు సర్పం
కాచిన న చోటది'

—అని, దేశద్రోహంతో నవాబు పాలకులు చేసిన మోసాల్ని ఎలుగెత్తి రాచిన ప్రజాకవి—కుండురి. ఈయన తాను చెప్పదల్చుకున్న అంశాన్ని దొంకెతిరుగుడుగానో, గోడమీది పిల్లివాటం గానో, కాక నిర్భయంగా, నిర్భావమాటంగా చెబు తాడు. ఈ విషయాన్నే ఇతని కవిత్వం ద్వారా మనం స్పష్టపడుతుకోవచ్చు.

'పర రాజులు నిలద్రొక్కుకునేందుకు
చేసిన సహకారానికి ఒక జానెడు నేల
[చరిత్రంగా
గడించిన సింహాసనమది !
ఆ చంద్రతారార్కం చరిత్రలోపేరు నల్లగా
నీచపు ద్రోహగా
[వామంచుకోసు చేసుకున్న నిర్ణయం
తెచ్చిపెట్టిన సింహాసనమది'

అంటూ రాశీలేని, అనుమానం లేని మాటల ఈ దేశంలో విషయాన్ని వివరించటం, కుండురి

కవితాకక్షిలో వినిపించే పిల్లవ భావతరంగాలకు

తెరింగాణా ఉద్యమంలో దేశముఖులు, రజా కార్లు, సైనికులు, ప్రభువులు—వీరంతా కలిసి చేసిన పాపాలూ, ఘోరాలూ, భలుతుకుంటేనే ఒప్పు గగుర్పొడుస్తుంది—అంటూ.

'ఒక రైతు పొలంపొయి
ఇల్లు చేరుకునే సరికి
వీలిన దొరవారి మనమయిన సేవకులువచ్చి
పెళ్ళాం పుస్తెలు కాజేశారు.
ఒక కూరి పొలంపొయి
ఇల్లు చేరుకునే సరికి
వీలిన దొరవారి మనమయిన సేవకులువచ్చి
పెళ్ళాన్నే జప్తు చేశారు.'

అని 'బీజోర్పున్న' పర్వంలో చెప్పిన వాక్యాలు, కవి రావవ్యక్తి కరణ శైలికి దర్శనాలు. భరించలేని దౌర్జన్యాల్ని ఒకే ఒక్క మాటలో మనకు స్పష్టంగా చెప్పగలిగింది—నిజంగా ఎందరు కవుల్లో కనబడుంది?

ఉండబట్టలేక కవి హృదయంలో సానుభూతి తరంగాలు ఉవ్వెత్తున ఎగిశాయి. దౌర్జన్యాన్ని భరించలేని కవి హృదయంలో ఆర్తరథ నుండి నిప్పులు కురిసే స్థాయికి ఎదిగే లక్షణాలు గోచ రించాయి.

'స్వార్థం క్రమ్మిన కాడుమబ్బులు
రాజరికపు చలి గాలి విసురులో
నేం నాలుగు చెరగులా యెడతెగని
అధర్మపు శాస మునురులో
బలిసి బలిసి నానా బాదమయ గాథలు
చివరకు లొంగుతాయి

కొడలలో కోనలలో పారి పారి

ప్రజా వాహనులు గట్టు తెగి పొంతులయి'

—ప్రజలకిది దర్శించి, ప్రజలకు
కర్తవ్యబోధ చేసినవాడే నిశ్చయే 'వి' అన
వచ్చు. ఈ లక్షణం ఈ శాస్త్రం ప్రథమ లక్ష్యం.
శాస్త్రగ్రస్త గుండెల్ని దర్శించిన కవికి, ప్రబోధం
జేయవలెనన్న శపథ అధికమైంది. తాను తేసే
ప్రబోధానికి ప్రజాహ. లా వస్తోన్న రేపటి వెలుగును
కూడా చూడగలిగాడు. ఆ వెలుగును ఆయన కలం
లోంచి వెల్లువలుగా, ప్రజల ఆశల తోరణాలుగా
అలంకరించాడు.

'జనం నిద్రలేచాక

సత్యం చూసి పొడిచే పొద్దులాగా

ప్రతిపల్లె హృదయంలో

ఒక దాక్కున్న హృదయం ఉంది...'

'ప్రతి పల్లె మెడలలో

ఆలోచన మెండులిచ్చే అనుపల్ల ఉంది...'

—అంటూ గెరిల్లా విరుణ నడిపిన ఉద్యమం

తీరుతెన్నులు వివరించాడు. ఈ వివరణలో కవి
చూపిన సత్కర్మత, భావనాశక్తి వచనకవితా
విశ్వాసం ఇవన్నీ కలిపి ఒక ముత్యాల సరమై,
ఆయన ప్యక్తిత్వానికి తార్కాణంగా నిలుస్తాయి.

నిత్య విప్లవశీలమైన సాహిత్యం మోడు
వారదు' అన్నాడు—ఆర్నాల్డ్. అలాగే విప్లవాత్మక
మైన సైద్ధాంతిక బద్ధమైన— కుందుర్తి మరో
'భారతం' కూడా చీకట్లో కాంతులు విరజిమ్మే ఒక
దీపకాళిక.

కవే 'ఉపసంహర'లో పేర్కొన్నట్లు— వచన
కవితాల్పే లి, వస్తువుపై పట్టుగల కావ్యంగా, ముఖ్యంగా
తెలంగాణా పోరాటానికి చక్కని ప్రతిరూపంగా
'18 పర్వాంతో కూడిన మరో భారతం'గా ఈ
కావ్యాన్ని చెప్పవచ్చు. అయితే ఈ భారతానికి
తెలంగాణా జన జీవితం-చిత్రం అనే ఫ్రేమ్
ఉన్నదన్న సత్యాన్ని మరచిపోగూడదు. కుందుర్తి
లాంటి కవులు 'సభాతో నభవిష్యతి'గా చెప్పవచ్చు.

కలకలీధి

రామ బాలము

—డిక్టేట్ కొండయ్య

(గత సంచిక తరువాయి)

పరిపరి విధమ్మలై
వ్యరికెట్టులు తోచెనట్లు ప్రజలమ్మనితో
నరుగుచు నాగుచు భక్తిక
దుర గుంపులుకూడి వలుక దొడగి రిటనటన్

ఈ పుణ్యపూరుషదేనమ్మ భగతుని
జనయితినిం గన్న మునివరుండు
నడునకై వాకమ్మ విరచించినట్టి బ్ర
హ్మర్షి యీతందెయ్యోనటకదయ్య
సిద్ధాశ్రమమున విబుధచారితుం
సృష్టించు మేటి దేశికుడితందె
తనతోదలుట్టు బెట్టిననేల తనగు త
పోభూమియగు కూర్మిటో నితందె

దై వకార్యమ్ములకు నిమిత్తమ్మ వాడు
ముజ్జగము లెదిరిన వెనుబోనివాడు
నరుల సరిరక్షణమున ముందయినవాడు
కన్నతండ్రి నేడు పలుకకున్నవాడు

15

కాటూరి కవితాపితం, మాధవి ప్రింటర్స్, కుత్తిగూడ, హైదరాబాద్-27.

నవంబర్ 94 : ప్రవ-క ; 29

అకడమాటతో జనపదాగణియెల్లర మోహరింపగన్
 మోక్షరితన్ జనమ్ము మునిషుంగపు నల్లెసపాదమెత్తగా
 సికయెవారిమళ్ళమున నే మునియట్టులె కూడుచుండి తా
 నాకమలాసనుండనగ నయ్యెడతొవె స్మితాననమ్ముతోన్

16

తియ్యనికలతో మేల్కొని
 నెయ్యమ్మున నవ్వబాణసింబోలిన యా
 యయ్యంగపి యానందం
 బయ్యెన్ బాష్పములు వారియందరి కనులన్

17

కలకలమని యాప్రజలులేచిచేయు జ
 మధ్వనుల్ దిశలప్రతిధ్వనింప
 భగవత్స్వరూపు దాపరమర్షి యొక్క శి
 లావిశర్దితన నలంకరింప
 గృహిణుల్ ఫలములు కీరమ్ములును ముని
 పాద సన్నిధి సమర్పణ మొనర్చ
 ముని పరివేష్టించి జను లమ్మహాత్ము డే
 మనునోయసు ప్రతీక్ష ధరింప

మునివరుడు వారిపైని దీవనలు చల్లు
 చిట్లు ప్రవచింప దొడగె, నీరెత్తి నట్టి
 నిమ్మకా భాస్థలి మెల్లనీరప్రీమయి
 వాగమృతిమాని తన్మయత్వమ్మానంద.

18

స్వేదమనూద్ధి భారుణి పసిండిని దీయ సమర్థులైన నా
 సోదరులార! జీవన విశుద్ధత యేయెడ తాలిబొట్టుగా
 పేదరికమ్మె బొట్టుగను, వీడని హాసమె జీవయాత్రగన్
 వేదనలన్ భరించు గృహిణిమణులార! శుభమ్ముమీకగున్

19

ఒకదైవకార్యమున పూ
 నికపడి యేగుచుండినికదయ్యా స!
 ల్పకుడు ప్రియనిరోధము మీ
 యకలంకాతిథి సపర్యలందెన్ మాకున్

20

దారిద్యమ్మన్ కృషితో
వారింపం జూచు మిమ్మువర్తిల్లగనీ
రైరి దనుశాధములు, సం
సారమ్ములు దోచి రూపుమాపు పెరుగుదున్

21

పుణ్యముల ప్రోవయిన మనభరతమాత
ఇట్టి యగచాటులకు నెర దెట్టులాయె!
మూలముట్టుగ దాని నిర్మూలనకయి
విధి యిటుల వీని నీయాత్రవెడలదీసె

22

చనియెదనింక నన్న ముని సన్నిధి కైదువరాలోకరై చ
య్యవచని, పచ్చినీరయిన నానకపోయెదనందు వీవు, నీ
తనయుల, పుత్రులడ్డవదదాటి చనన్ మన సెట్లువచ్చె? మా
జనకుడ వంచు నెంచితిమి, జాలియొకింతయు లేదె మావయిన్

23

లోకజేమమ్మే నీ
కేకైక వ్రతము తండ్రి! ఇతరులెవ్వరికిన్
కుకున్న, లోకులము నీ
తైకొంచెము చేయు పుణ్యమేం కడపెదో?
పోదునని పొటపాడెదవు కద, పొమ్ము!
నీవు ధర్మజ్ఞుడవు తండ్రి! నేడు మేము
ముట్ట మొక మెతుకేని నీ పుణ్యమాన
పిల్ల జల్లలు ముదుసలు లెల్లవారు.
అనగనోరార నవ్వుచు నమ్మునీంద్రు
డైన వదియింపుమమ్మ నీ వన్నయల్లే
యగునుగాకను చాయమ్మయందజేయు
పాములు భుజించి క్షీర సేవనమొనర్చె

25

26

అన్నా! నుడువుతును చాయమ గ్రామప్ర
ముఖజీర నతడు సమ్మదభరమున
మనికాకులకు మొక్కి యనె, మహాల్కా: వం

దన్నపానవినిరాదతజము
 దేహ మ్మఖిల ధర్మవాహనమ్మగుట శ
 రీరభద్రము సేత లెస్సకాదె
 గుహ్యతిదూరాన కలదు గ్రామము వారి
 ప్రార్థనమ్మున కనుగ్రహమువలయు

ఒక్కయూరివారు మరొక్కయూరుజేర్తు
 రింతవదరినననుక్షమియింపుమనిన
 వానిమెచ్చి, యెల్లరకు దీపనలనిచ్చి
 జను లనుగమింప మౌని నిష్క్రమజనుందె

రెండు సముద్రాల్ని ఒకటైన దృశ్యం

అడిగోపుల వెంకటరత్నమ్

చనిపోయినవాడు, పుట్టని వాడు తప్ప
సత్పురుషుడెవ్వడూ లేడని సమశ్మత్ని విడచాడి
చేతులేని చప్పట్లు చేసి
పాతిపోవడం చతాయన వాదం!

ల్లింగించిన మోడును వాడి పొమ్మందామా
తుళ్ళివడి పాకే సెలయేడును ఆగిపోమ్మందామా
వర్షించబోయే మేఘాన్ని పాతిపోమ్మందామా
నెత్తిన దుప్పట్లు ఎరచి సూర్యకాంతిని అడ్డుకుం
డామా

లేక వాటిని వశంచేసి ఆవిష్కరించుకుందామా.
కాదెత్తగానే కర్తవ్యం గుర్తించి
ఆర్ద్రమోషిన ఎద్దును గుర్తించుకుందాం
చెట్టూ పుట్టూ తిరిగి గూడ్లో పిల్లలకు
కడుపు నింపిన పక్షిని జ్ఞప్తి వుంచుకుందాం
ఒక ఇటుక పేర్చడానికి ఎన్నిచేతులు
శ్రమించాయో
ఒక రోజుగా మారడానికి ఎన్నిగంటలు
కరిగి పొయ్యాయో

పనిముట్టుగా మారడానికి కరిగించుకుంటున్నా
చూర్లదర్శకం!

నిజమే....
“నిన్న” అతడి స్వంతం
“నేడు” అతడి అటబొమ్మ
ఒక వెలుగునుండి, ఒక విజ్ఞానం నుండి
ఒక సంకల్పం నుండి ఒక సమూహం ఏర్పడి
“రేపు” అందరి కోసం
నేడు అందరి ప్రాణమిటు!
రెండు సముద్రాల్ని కలుపుతూ
ఒక మానవ నిర్మిత కాలువ
రెండు సముద్రాలూ ఒకటి - మన దృశ్యం
పరాయనం పాటకు కోరన్ పాటకు
స్వప్నావిష్కరణకు జాకు చెయ్యకు
నిష్క్రమణకు దారిలేదు
పరాయనానికి తావులేదు
పథం నిర్దేశించు....

కీలకం

అంగమూలం
జూరి హెర్బర్డ్

తెనిగింపు
ఎస్. మయూరి

దేవుడు తొలి మానవుణ్ణి సృష్టించినపుడు
ప్రక్కన ఒక వరాల చెంబు నుంచు కున్నాడు
'అంతా వాడిమీద తురిపిద్దాం' అన్నాడు
ప్రపంచంలోని సమస్త భాగ్యాలు ఒక్కచోటికి
రానీ!"

మొదట బలం వెళ్ళింది, అందం దాన్ని అనుస
రించింది

దానివెంబడి సంపదా, తెలివీ, గౌరవం
అనందం అనుగమించాయి

దాదాపుగా అన్నీ అయిపోయేంతలో
ఆ పరమాత్మ చటుక్కున అగాధు
అ వరాన్నింటి చివరా 'విశ్రాంతి' ఉండటం
చూసి

ఈ రత్నాన్ని కూడా నాసృష్టికి వరమిస్తే
వాడు నన్ను విడిచి నా కానుక అను సేవిస్తాడు
సృష్టి కర్తనైన నాలోకాక ప్రపంచంలోనే
పరవశిస్తాడు,

దానితో జద్దరం నవ్వపోతాం
రక్తివనవన్నీ తానే ఉంచుకోసీ!
నిరంతర అశాంతితో ఉంచుకోసీ!
భాగ్యవంతుడైనా బాధపడుతూ,
మంచితనం నానికి నమ్మచేరే మార్గం చూపక
పోయినా
వేసరక వాణ్ణి నావెదకు విసరనీ!

అంగోపన్యాసకురాలు, ప్రభుత్వ డిగ్రీ కళాశాల, పెద్దపల్లి, కరీంనగరం జిల్లా.

కన్నడ కవిత

క్రొత్త మాట్లాడుక

మూలం

జి. శివరుద్రప్ప

అనువాదం

శంకరగంటి రంగాచార్యులు

“ఎత్తుకో నన్ను
వదులు నీరాజభవనపు తెలికొలనిలో
పిదప ఏటిలో,
మళ్ళీ నేను పెరిగిన తర్వాత మున్నీటిలో:
ఏమిటి? ఎందుకు? అనే అనుమానం వద్దు
ఆరమవుతుంది—అంతా—చివరకు
దోసిటికోకి వచ్చిన చిరుచేపను
చూశాడు మనువు,
దాని విచ్చిన కన్నుల్లో ప్రతిబింబించింది
ఉదయపువడలు
అరుణోదయపు ప్రశాంతమానంలో
మర్మరిస్తూ ప్రవహిస్తువుంది నది—
తనకు రాను
ఏమాశ్చర్యం:
అర్థమైతిన జేతిలోకి చేపరావడమేమిటి?
మళ్ళీ నన్నలా అడగడ మేమిటి?
విచిత్రంగావుంది అంతా:
నమ్మటం మంచిది;
అనుమానం మంచిదికాదు.”

మొదట రాజభవనపుటద్వానపు కొలనులో
పెరిగింది చేప దినదినమూ
పిదప ఏటిలో
తదుపరి బ్రహ్మాండంగా కదలిలో
ఈడింది అలలను చీల్చి,
బడబాన్నిని ప్రజ్వలిస్తూ తన కనులలో.
చూస్తూ గిట్టిన నిలుచుండిన మారపునకు
చెప్పింది మళ్ళీ:
“ఏను, శేను చెబుతున్నాను, విషయం
సరిగా విను.
నీవు ఈయుగపు మనువువు
వచ్చేయుగం భారాన్ని భుజిస్తామిద
మోస్తున్న వాడవు;
ఈయుగం ముగిసే సమయం—అసన్నమైంది
మార్పు అవసరం
చక్రం తిరిగిదానికి.
ఇవ్వుడు మూలజలం కలిగిపోయివుంది—
బురద తోనా బయట
కుళ్ళి వాసనకొడుకోండి, తీర్థం;
దేవాలయపుమూర్తులు భగ్గం;
త్రాసుఅంతా తలక్రిందులు;

రెవెన్యూ హెడ్ క్వార్టర్స్, 6/685-ఎ, రాం నగర్, అనంతపురం-515 004.

తినే అన్నింటా రాళ్ళు
ఎక్కడంటే అక్కడ పెరిగింది దండకాశ్రమం.
గర్దభు. తోడేళ్ళూ—నానరాశ్రమం,
దారి ఒకటే
ఉన్నదాతా రొద్దేనేసి కట్టవలసివుంది మళ్ళీ
కొత్త జగం

నీవందుకు నిమిత్తమా తుడవు.
తట్టు ఒక ఓడను,
నేరెండు ఒకచోట రేపు విత్తదానికి తగిన
విక్రమం

నీవూ, నీ వరివారం,
ఇంకా ఒకన్నీ ఉత్తమజాతులను
వస్తుంది రేపు ప్రళయం.
తుడిచివేస్తుంది ఉన్నదాన్నంతా నిశేషంగా
నేను వట్టుతుని, రిక్షిస్తాను.

నీవుకూర్చున్న ఓడకు కొత్తపుట్టుకకోసం''
"నాకువద్దు" వేతులు మోడ్చి చెప్పాడు మనువు
"నాకువద్దు
ఉన్న ఈసమస్తాన్నీ విరామమందేసి
రేవదిరోజు నేనూ, నా వరివారం మిగిలి
బడికే బాగ్యం—నాకువద్దు.
ఈడ్చుకుని, ఈడ్చుకునిపోనీ ఈనన్నూ చేర్చుకుని
ఈమహాప్రవాహం
నాకులేదు నేనొక్కడినే, బడకాలన్నదాహం
రేపు పెరగవచ్చు కొత్తమట్టిలో వేదాని
నారోవున్న మంచి ఏమైనా
కొమ్మల్లో, రెమ్మల్లో పాటమరించి
కొత్త విపుళ్ళు
కొత్త పూదా, వళ్ళూ

మందార హూల

“వివిధ రామాయణాల్లో శూర్యణు పాత్రచిత్రణ”

మదిరె సిద్ధన్న

ఏంటే భారతం వినాలి బింటే గారెలు తినాలి అన్నట్లుగా చదివితే వేదవ్యాసని భారతం వదవాలి చదివితే వాల్మీకి రామాయణం వదవాలి. రామాయణ భారతాలు వెలుగులో కొచ్చిన తర్వాత వాటిని అనుసరిస్తూ తమ స్వంత కథాకథనంతో చాలా మంది కవులు కావ్యాలు రచించారు. మహాభారతానికి కావ్యాలు సంబంధించి ఏ రెండు మూడు భారతాలో, తప్ప అంతకన్నా ఎక్కువ భారతాల రచించబడ లేదు. ఆ రెండు మూడు కూడా ఎక్కువగా ప్రచారంలో లేవు.

కాని రామాయణ విషయానికొస్తే వాల్మీకి రామాయణం తరువాత ఎన్నో రామాయణాలు మన ముందుకు వచ్చాయి నిర్వచనోత్తర రామాయణం, రంగనాథ రామాయణం, బాహుర రామాయణం, శ్రీ శుద్ధద్యాత్మ రామాయణం, ఆంధ్ర వాల్మీకి రామాయణం, జనప్రియ రామాయణం, మొల్ల రామాయణం, రామాయణ కల్ప వృక్షం, జానపద రామాయణం, లాటివి ఇప్పటి వరకు ఇంచు మించు ఒక వందాయాభై రామాయణాలు రచించబడ్డాయి, అందులో యాభై రామాయణాలు వరకు పుస్తక రూపం చాలామంది మతకు, తెలుసు. అన్నింటి గురించి తెలుసుకోలేక పోయినా

కొన్నిటి గురించయితే మనం శుభ్రంగానే తెలుసుకుంటున్నాం. వాటి వాటి భారతమ్యాంను చెప్పుకుంటూనే ఉన్నాం.

వివిధ రామాయణాల్లో ఒకే పాత్ర ఎన్నో విధాలుగా చిత్రించబడి ఉంటుంది. అది ఆయా రామాయణాల కర్తలపై, కాంక్షలపై, వారి వారి మనోభావాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది. అందుకు ఉదాహరణంగా ఒక పాత్రను తీసికొని వివిధ రామాయణాంను పరిశీలిద్దాం.

రాముడు, సీత, లక్ష్మణుడు వంటి పాత్రలయితే మనం శుభ్రంగా పరిశీలించి ఈ చిన్న వ్యాసంలో పొందవలసినవి. కాబట్టి పాత్రచిన్నదై ఉండి రామాయణంలో ముఖ్యమైన పాత్రలలో ఒకరైన శూర్యణు పాత్రను తీసుకుందాం.

ఈ శూర్యణు పాత్రను వలు రామాయణ కర్తలు ఎలా చిత్రికరించారో పరిశీలిద్దాం. కథలో మంచి చెడు రెండింటికి ఒకేరకమైన ప్రాధాన్యం ఉంటుంది. ఎందుకంటే అసలు చెడులేకపోలే మంచి గుర్తింపలేదు. అలాగే రామాయణంలో మందర, శూర్యణు పాత్రలు ఉండబట్టే, సీతా మందార

లాంబి ప్లాంట్. విలావ కట్ట కలుగుతున్నాం. కొన్ని రాయలుజాల్లో ఈ శూర్యణును ఏ యేధంగా చిత్రీకరించారో పరిశీలిద్దాం.

ముందుగా మూలమైన వాల్మీకి రామాయణంలో శూర్యణు ప్రస్తావన అరణ్యకాండలో చందమసర పుండు పసిపినుంది అంటే రాముడు ఆశవులకెళ్ళి పంచవటి తీరాన వర్షకాల యందున్న పప్పుడు మనులను చంపితిమిటా రామలక్ష్మణుల దగ్గరకు వస్తుంది. ఈ శూర్యణు శూర్యణుభావ్యారే రామ లక్ష్మణులకు లంకా పురవాసులతో మొదటి పరిచయం ఏర్పడుతుంది.

ఆ వచ్చిన శూర్యణు రాముని అందానికి ముగ్ధులై తనను భివానమాదమని రాముని కోరుతుంది. అప్పుడు రాముడు తనకు బాల్కపులదనీ, లక్ష్మణుడు నిన్ను పెళ్ళాడుతాడు వెళ్ళమని చెప్తాడు. తీరా లక్ష్మణుని దగ్గరకు వెళ్ళితే లక్ష్మణుడు మళ్ళీ రాముని వద్దకే వస్తాడు. వాళ్ళివచ్చిన శూర్యణుతో నన్ను చేసుకుంటే నీకు సవతి పొందుంటుంది అంటాడు అందుకు శూర్యణు సీతను చంపబోగా ముక్కు చెవులు కోసి క్షింభమని రాముడు లక్ష్మణుని అడ్డంపించగా లక్ష్మణుడు శూర్యణు ముక్కుచెవులు కోస్తాడు. అక్కడినుండి శూర్యణు తిన్నగా అన్న రావణుని దగ్గరకు వెళుతుంది. విషయం చెప్పి రోదిస్తుంది. నీ వెలాగైనా శీతారంభిర్చుకోవాని పట్టవడుతుంది, అందుకు రావణుడు నీతాపహరణానికి ఘానుకుంటాడు. శరార్థ వాల్మీకి రామాయణంలో శూర్యణు ప్రసక్తి మళ్ళీ మనకు కనిపించదు.

ఇక బాస్కర రామాయణంలో శూర్యణు ప్రతన ఇంకోరకంగా చిత్రీకరణం మనం

గమనిస్తాం. శూర్యణు విద్యుత్తిహ్వల కుమారుడు జంబుకుమారుడు. ఇతడు తన తండ్రిని చంపిన బాధపై దగ్గతీర్చుకొనుటకు ఇంద్రుని గూర్చి తపస్సుచేయగా, ఇంద్రుడు మెచ్చి చంద్రహాసమును పంపుతాడు. కానీ తన తపోబలమును కిడి ఎంచబడని జంబుకుమారుడు దానిని గ్రహించని సమయంలో లక్ష్మణుడు దానిని గైకొని అక్కడి మనుం సూచనానుసారముగా అక్కడున్న వెదురు వనమును ఖండించగా, అందున్న జంబుకుమారుడు మరణిస్తాడు. కొందరు ఇతడే జంబుమారి అని వాదిస్తుంటాడు. జంబుమారి ప్రవాసుని కుమారుడని తెలుసుకోగలరు.

తన కుమారుణ్ణి చంపాడనే కోపంతో శూర్యణు రామలక్ష్మణులను చంపడానికి వస్తుంది. కాని రాముని హనోహర దూషాన్ని చూసి కర్తవ్యాన్ని మరిచిపోయి రామునితో తనను మోహించమని అడుగుతుంది. ఇక ఇక్కడినుండి కథ మారాలే, అయితే ఇదే కథాకవనం స్వల్పమైన బేదాలతో రంగనాథ రామాయణమందు కనిపిస్తుంది. విమర్శకులు ఈ జంబు కుమారునివధ వాల్మీక ముందు లేదని పేర్కొన్నారు.

తరువాత శ్రీ మహాభద్రధ్యాత్మ రామాయణంలో శూర్యణు ఇంకా చెంపీతగా చిత్రీకరించబడింది. ఇందులో శూర్యణు ప్రవేశం నుండి లక్ష్మణుడు ముక్కు చెవులు కోసినంత వరకు మారాలుగానే ఉంది, అమెతరువాత లంకకు వెళ్ళక బురుడు, త్రిశిరుడు, దూషణుల కడకు వెళ్ళి తనకు జరిగిన పరాభవం చెప్పగా, బాళ్ళు అందరూ కలిసి పద్మాల్లవేం నైశ్యంతో రామలక్ష్మణులపై యుద్ధానికి వస్తారు. ఆయుధ్యంలో అందరు చచ్చాక అప్పుడు లంకలోని రావణుని వద్దకు వెళుతుంది.

అంతు వెళ్ళి తన ముక్కు చెవులు ఎదుకు కోశారో చెవులూ అచ్చా పంచవటి తీగన గల అశ్రమంకో రాముని భార్య సీతను చూశాను. ఆమె అతిలోక సౌందర్యం. ఆమె రామునికి తగింది కాదు. నీకంటే తగిన జోడి. అందుకే సీతను సీత భార్యగా చేద్దామని ఆమెను ఎత్తుక రావడం కోసం పంచవటి అశ్రమాని వెళ్ళితే ఆ రామకృష్ణులు నా ముక్కు చెవులు కోశారు. సీత సజంగా భుర్తవే అయితే ఆ రామణ్ణి చంపి సీతను పెండ్లాడు' అని అంటుంది. కాని రాను రామణ్ణి మోహించమని అడిగిన సంగతి చెప్పడు.

ఇకపోతే జానపద రామాయణంలో శూర్యులు రామాయణం మొత్తంలో కనిపిస్తుంది. రామ రావణ యుద్ధానికి ముందర దారి చూపితే శూర్యులు నాంది వలికిందని జానపదం లిఖిచామం. జానపద రామాయణంలోని శూర్యులుకు కూడా కొడుకు ఉంటాడు. కాని పేరు వేరు. భాస్కర రామాయణంలో జంబుకుమారుడని ఉండగా ఇందులో చక్ర భూపాలుడు అని ఉంది.

ఈ చక్రభూపాలుణ్ణి లక్ష్మణుడు చంపాడని, పగలీర్చుకొనడానికి ఆమె రంగననేశం చేస్తుంది. తీరా పంచవటి అశ్రమానికి చేరుతున్న శూర్యులు రాముని మనోహర రూపాన్ని చూసి వగను మర్చిపోయి మోహాన్ని పెంచుకుంటుంది. ఆసలు తనొచ్చిన విషయమే పూర్తిగా మర్చిపోయి రామునితో తన్ను కామించమని అడుగుతుంది.

ఇక్కడినుండి కథ అన్ని రామాయణాల్లో లాగే వున్నది ముక్కు చెవులు కోయబడుతున్న తరువాత రావణుని వద్దకు వెళుతుంది. రావణుడు శూర్యులను మొదటి ద్వారం దగ్గర రక్షణకు నిలుపుస్తాడు

సీతాపహరణం తరువాత, సీతాస్వప్నంలో హనుమంతుడు లంకకు చేరుకున్నప్పుడు, మొట్టి ద్వారం వద్దే శూర్యులు హనుమంతుణ్ణి అడ్డగించగా అప్పుడు హనుమంతుడు ముక్కు చెవులు కోసి లంకలోకి ప్రవేశిస్తాడు

ఇలా జానపద రామాయణంలో శూర్యులకు రెండవసారి కూడా ముక్కు చెవులు కోయబడినట్లు వర్ణించబడి ఉంది. ఇది మాతృస్వామ్య వ్యవస్థ అంతరించి పితృస్వామ్య వ్యవస్థ నెం కొంటాన్ని సూచిస్తుంది. ఇక రామరావణ యుద్ధంలో రావణుడు మరణించాడ రుదా శూర్యులు పాత్ర ఇంకా ఉంటుంది.

రావణుడు చచ్చినా ఇంకా నేనున్నాను అంటూ యతి వేషం వేసుకొని ఆయోధ్య వస్తుంది. సీతారామ దాంపత్యానికి పానకంతో పుడకలా అడ్డు పడింది శూర్యులు ఈ విధంగా జానపద రామాయణంలో కూడ శూర్యులను గడు సైత చుప్పకాటిగా చిత్రించారు జానపదం.

ఇలా పలురామాయణాలలో పలువురు కవులు శూర్యులు పాత్రను వాల్మీకి కామాయాణం ఆధారంగా తీసుకొని పలువిధాలుగా చిత్రీకరించారు. అందుకే ఈమె చుప్పనాటిగా పేరు పొందింది జనులలో ఆమె స్థానం శాశ్వతం. అగణ రామాయణంలో శూర్యులు పాత్రలేక పోతే అసలు కథలో ఎనేలేదని నిస్సందేహంగా చెప్పవచ్చు.

ఉస్మానియా క్యాంపస్, హన్మంట్ - 2/3
హైదరాబాద్ - 500 007.

సరస్వతీ మధ్యాక్కరలు- ఒక పరిశీలన

పరమేశ్వరుని పాదారవిదాలపై మనస్సును
ంగుం చేయడాన్ని 'భక్తి' అంటారు. ఆదికంఠ
రుంబారు. భక్తి అనే పదం 'భజ్' ధాతువు నుండి
పుట్టింది. భక్తి అంటే భజించడమని అర్థం. నారద
భక్తిసూత్రాల్లోనూ, కౌండిల్య భక్తి సూత్రాల్లోనూ
భగవంతుని యెడగల పరమ ప్రీతియే భక్తియని
చెప్పబడింది.

ప్రాచీన కాలం నుండి అర్చాచీన కాలంకా
ఎందరో మహానుభావులు భక్తిరస బంధుర కావ్యా
లను వెల్లడించారు నాటినుండి నేటిదాకా భక్తిరస
ప్రపంచి అతంతీతంగా అనున్యూతంగా భారతీయ
ప్రజల్లో ప్రవాహిస్తూనే వుంది.

తెలుగు సాహిత్యంలో అన్నమయ్య పోతన్న
భద్రాచలరామదాసు వంటి భక్తకళామణులు వెల
యించిన సాహిత్యం నేటికీ ప్రజల నాంకులపై జీవి
స్తూనే వుంది. ఆధునిక యుగమున కూడా భక్తి
సాహిత్యమును వెలువరించినవారు ఎందరో
వున్నారు వారిలో ప్రసిద్ధకవి శ్రీధాశరధుంబాలయ్య
గారొకరు. వీరి కలం నుండి శ్రీరామచంద్రో
దాహరణము, శ్రీసంగమేశ్వర వినుతి, శ్రీయాదగిరి
వృన్దావనశతకము, శ్రీకృటిరింగేశ్వర శతకము,
సరస్వతీ మధ్యాక్కరలు మున్నగు భక్తి కావ్యాలు
వెలువడినవి. వీటిలో సరస్వతీ మధ్యాక్కరల గురించి
పరిశీలించుట ప్రస్తుతకార్యము.

మధ్యాక్కర లక్షణాలు:

తెలుగు సాహిత్యంలో అక్కరలైదు. అవి
అవి మహాక్కర, మధ్యాక్కర, అంతరాక్కర,

అల్పాక్కర. మధ్యాక్కర మధ్యాక్కరలో ప్రతి
పాదమందు రెండుఇంద్రగణాలు ఒక సూర్యగణము
మళ్ళీ రెండు ఇంద్రగణాలు ఒక సూర్యగణం
ఉండాలి. ప్రాస నియమం ఉంటుంది. ఐదవ
గణాద్యక్షరం యతిగావాలి.

క్రీ.శ. 9వ శతాబ్దంలోని యుద్ధమల్లుని
వెజవాడ కాసనంలో మొదటి సారిగా మధ్యాక్కర
కనిపిస్తుంది. నన్నయ భారతంలో కొన్ని మధ్యా
క్కరలున్నాయి. ఎర్రన్న ఒక మధ్యాక్కర
మాత్రమే వాడాడు. తర్వాత 20వ శతాబ్దం
వరకూ మధ్యాక్కర జోలికి ఎవరూ పోలేదు.
కవిసామ్రాట్ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు
మధ్యాక్కరకు మళ్ళీ పట్టాభిషేకం చేశారు. మరుగు
పడిన మధ్యాక్కరకు మజిలీపులు తెచ్చిపెట్టాడు.
విశ్వనాథ తర్వాత ఎందరో ఆధునికులు మధ్యా
క్కరల్లో రచనలు చేశారు. వారిలో విశ్వనాథ
అయ్యకదేవరాయలు, తుమ్మపూడి కోటేశ్వరరావు,
ముళ్ళపూడి సచ్చిదానందమూర్తి, డా. కోవెల
సుప్రన్ననాచార్య, డా. దాశరథుల బాలయ్య
గారలు ప్రధానంగా చెప్పుకోదగిన వారు

తెలంగాణాలోని ఆదిలాబాద్ జిల్లాలో
గోదావరి నది ప్రవహిస్తున్నది. గోదావరితీరంలోని
'బాసర' పురాణ ప్రసిద్ధమైక మహాక్షేత్రం. చహ
భారత యుద్ధానంతరం బాసర మహర్షులవారు,
దక్షిణ భారతానికి వచ్చి, ఈ పుణ్యక్షేత్రంలో
తపస్సు చేసి సరస్వతీదేవి విగ్రహాన్ని ప్రతిష్ఠిం
చారు. అందువల్లే ఈ స్థలానికి 'బాసర' అనీ,
'వాసర' అని పేర్లు వచ్చాయి. వానరేశ్వరి అయిన
జ్ఞాన సరస్వతీదేవి మీద ఎందరో కావ్యాలు
రాశారు. వారిలో డా. దాశరథుల బాలయ్యగారి
'జ్ఞాన సరస్వతీ మధ్యాక్కరలు' భక్తి భావ
సంభరితమైనది.

ఈ సరస్వతీ మధ్యాహ్నం మొత్తం వంద పద్యాలున్నాయి. 'జ్ఞాన సరస్వతీ! వాసరేశ్వరీ! దేవి' అనేది ప్రతి పద్యంలోనూ మకుటంగా కనిపిస్తుంది. ప్రతి పద్యం హృద్యమై పద్యపర నిర్వృతిని కలిగిస్తుంది. కవిగారి భార, ఆర్తి, తక్కి, శరణాగతి ప్రతి పద్యంలోనూ ద్యోతకమవుతుంది. బాలయ్యగారి భాషా పాఠశబ్దము, కవితా వైశారద్యము ప్రతి మధ్యాహ్నంలోనూ కనిపిస్తుంది. సూక్ష్మ పరిశీలనలో చూస్తే కవిత్వం కున్నదేనీ నట్లుగా వుంటుంది.

'నేనిట్లు నాల్గు మాటలను వ్రాయుట నీ మహా తత్వమ్మే !

నేనిట్లు నాల్గు గీతములు పాడుట నీ కల్యాణమ్మే !

నేనిట్లు నాల్గు మెతుకులు దినుటయు నీ

ప్రసాదమ్మే !

హేనిత్య! జ్ఞాన సరస్వతీ! వాసరేశ్వరీ!

దేవి!'

బాలయ్యగారి రీతి, వారి కవిత్వానికి ఈ పద్యంలో తేట తెల్లమవుతుంది. నాల్గు మెతుకులు తినుట కూడా సరస్వతీదేవి ప్రసాదమే అని లలిత మనోహరంగా చెప్పుటలో వారి తక్కి ప్రపత్తి ఎంతటిదో తెలుస్తుంది. అహంకారుల కర్థంగాని మధుర మనోహర సత్యభావం ఇవట ప్రసాదగుణ శోభితమై ఇంపు నింపుతుంది. ఇది జ్ఞాన సరస్వతీ మహాత్మ్యము.

కవిగారు మొదటిసారి సరస్వతీదేవిని దర్శించి వచ్చినట్లు, రెండవ పర్యాయం దర్శనానికి వెళ్ళి సఫుడు ఈ కావ్యం రచించి సమర్పించి వచ్చినట్లు, ఈ పద్యం వల్ల తెలుస్తుంది.

'నిరుడు నీ గుడితెరి యొక్క రాతిరి నిద్దర సేసి కరములు మోడ్చి మ్రొక్కితిని, నేడొక్క

కావ్యమ్ము వ్రాసి యరికి నర్పించ వచ్చితిని...'

ఈ కవి ప్రప్రథమున కారదాదేవిని వివిధ నామములతో సంబోధించి స్తుతించి "విద్యయే నావంటి వానిని రక్షించ పెట్టనికోట విద్యయే లేకున్న సేను వెట్టిని" అని "విద్యాపరదేవతా. విద్యా విహీనః పశుః" అను ఆర్యోక్తులు స్మరించినట్లు వేరుకొన్నాడు తనపై జ్ఞాన సరస్వతీ కృపాపాదీతుల ప్రసరించా అని తలచాడు.

"మట్టుమట్టమన్నవలె నెదను నీరత్న కంకణ

స్వనము

పలుకు పలుకున మ్రోగవలెను సప్తస్వరా

వళియు

నరగవలె మృదు భావనములు శబ్దార్థము

ఁందు"

అను పద్యంలో-తాను పలికే పలుకుల్లో సప్త స్వరాలు రవళించానని తన హృదయ స్పృందనలో కంకణ విక్రాంతం ధ్వనించానని, తన శబ్దార్థాల్లో మధుర మంజూ మాధురీ మహిమ తొడకిన రాదాని లీయని వ్రాశాకాంతో వాసరేశ్వరిని అర్పించాడు కవి.

"కొంత వైరాగ్యమ్ము కొంత తక్కియు

కొంత యర్చనము,"

"నా సహస్రార కమలమునందీమె నాట్యంబు

సేయవే..."

జ్ఞానయోగంబు, వైరాగ్యభావంబు సదం

నీయకువే"....

వంటి పద్యంలో బాలయ్యగారి యోగశాస్త్ర రహస్యాలిజ్ఞత, తాత్విక దృక్పథము, ముముక్షుత్వము ప్రకటించబడినవి.

"వేయి కన్నులతోడ నిన్ను నాలోన వెదకు

చున్నాను

వేయి నాంకంతోడ నిన్ను నోరార బిలుచు

చున్నాను”

మొదలైన పక్షులు సరళ జంబాహినిలా ప్రవహిస్తూ సాతకుల చిత్రాను ఆమోమంగా ఆకర్షిస్తాయి.

“పాపంబైన నీనామ మెల్లప్పు పాడగానిమ్ము
తావకాశ్వర్థధారలందున తడియగానిమ్ము
తైల్య తాతా గళంబునను పున్నెగట్టగా
నిమ్ము.”

అనే పద్యంలో కింశశబ్దం ‘పున్నెగట్టుకు.’ ఈ శబ్దం లేకుంటే పద్యం విరిగిపోతుంది. చక్రానికి ఇరుసుఎంత ప్రధానమో ఈ పద్యంలో ఈ పున్నెగట్టుకు అనే శబ్దం అంత ప్రధానమైనది. పద్యంలో ఈ శబ్దం దుర్బలమైపోయింది. కవిగారి కవిత్వా గృహంలో ఏమూలవిముందో తెలుసుకొనే సద్విమర్శకుంకే ఈ రహస్యాలు తెలియవస్తాయి.

‘ఈ దేవళమ్మ వాకిటను నొసరినానించి
మొక్కెదను
ఈ దేవళము చుట్టు తిరిగి చేతులనెత్తి
మొక్కెదను...’

అన్నప్పుడు కవి దేవీ ఆలయం చుట్టు తిరుగుతూ, చేతులెత్తి మొక్కిన వైనం కన్నులకు కట్టినట్లు వర్ణించింది.

వివిధ రుతువుల్లో పూచిన పూలతో వదువుల తల్లిని అర్చించిన తీరు సాందర్యాపాదకంగా వుంది.

‘పల్లెపూవుల మాలదెచ్చి నీ కిత్తు మధుమాస మందు చల్లని పేనుంటి మందు వంపక సజ్జకమ్ము నిత్తు పుల్లారవింద సూనముల నిరతమ్ము పూడింతు నలువ యిల్లాల : జ్ఞాన సరస్వతీ : వాసరేవరీ : దేవి!’

అచ్చ తెనుగు పట్టు లేనెలాపంది పెట్టడంలో ఈ పది ఎంత నిష్ణాతుడో, సునిష్కృత సమాస నిర్మాణంలో అంత చేము ఎంత వాస్తవం ఈ క్రింది పద్యంలో ఆయన కవిత్వ ప్రత్యక్షం ఎలా ప్రాధిమ్యం సంతరించుకున్నదో చూడండి.

‘నా నిత్య మోహ తపస్ర నిర్వాణ జ్ఞోతి
వీవు :

నా నిత్యమోహ తపస్ర నిర్వాణ జ్ఞోతి

వీవు :

నా నేత్ర వికర కిల్బాయుగళి పాణి

జ్ఞోతి వీవు :

ఈనాడు జ్ఞాన సరస్వతీ : వాసరేవరీ : దేవి’

తన శరీరం కర్పూరంగా పరగానీ, తన గుండె జేగంటలా మ్రోగానీ, తన బ్రతుకు వైజయంతిలా వర్ణమాలలు గుఱాగానీ కవిగారి ఆత్మరసం. రససన్నోహామైన ఈ కవిత్వ కళాకౌశలం పాతకుల హృదయాలకు వర శంకరిగింపక మానదు. బాలయ్యగారి భావ తీవ్రతను ఈ పద్యం మచ్చుకు...క :

‘తరగసీ నా శరీరంబు నిను జేర కవ్వ
రంబునగ

మొరయనీ జేగంటవోలె నీ గుడిమిందు నా
గుండె

వరలనీ యీ నాడు బ్రతుకు వర్ణమాల
వైజయంతియన

నిరవుగా, జ్ఞాన సరస్వతీ : వాసరేవరీ దేవి”

బాలయ్యకవి అద్వైతి. తనకూ, తన ఉపాస్య దైతానికి అద్వైతాన్ని ప్రతిపాదించిన భావన ఇతని కవిత్వానికి జీవనం :

సివు రుహా సముద్రంబైనచో నే నూర్చి
నొడు

సివు శ్రీ గ్రంథ వృక్షంబైనచో నే నావి
నొడు

సివు వానంత బువోలెప్పిన నే జైత్రునాడు,
నని సామరస్యంగా అభివర్ణించాడు.

'నికంటె నాకు దిక్పావరు లేరంచు నీ
కంటె వినవు

నీ కంటితో జూడు బ్రతుకునాడది నీకంటె నమ్ము
వాకొంటి లోకమాతవని యమృతవాచా :
కొంటి పదము

శ్రీశక్తి-జ్ఞాన రురస్యతీ: వానరేశ్వరీ : దేవి :

బద్ధి మహోత్సవ కవిత్వరచన ఈ కాలంలో
మృగ్య మననమిచ్చు. దేవి తత్త్వమును ఉపదేశించు
టను ఇట్టి శబ్ద చమత్కారాలు అత్యంత

'నెయ్యాన లోన సివుండ బయట నన్నేర్పించ
లాభమెయ్యది...' అనే సమవానంతో గూడిన
ప్రశ్న! ఇంత చక్కని భావాన్ని ఒక చిన్న
వాక్యమునందు సూచించేసిన కవి మనోవానుకుగా
దర్శనమిచ్చుచున్నాడు.

ఈ వృత్తంలో ప్రయుక్తమైన కొన్ని పలుకు
బడుట :- నిరుడు, మొలకనపువ్వు, పలువవెన్నెల,
అందదంద, నాటగోలె, నిమ్మకాయ, పుసైగట్టు,
పొడ, సోమించి, రొడ, గోడు, పోకిళ్ళు, సుమా
ళి, చిట్టివడ్డది, చిన్నమెత్తు, పిలిసిదలు, పట్ట
పగ్గములు.

జాతీయాలు :- అన్నెము పున్నెము నెడగ,
నీటికి నాటికి, చీకుడించెలు, పిండికొద్దిరొద్దె,
అడవిగావిన వెన్నెల, నడ్డటిలో పుట్టిమించినట్టు,
పొద్దుపొడిచిట్టు, పూవులమ్మిన చోట కల్తెలమ్మిన
రీ :- మొదలగునవి.

ఈ కాలంలోని మరికొన్ని మధుర కవితా
వంక్తులు:-

'భావన నిన్నెచుంచాడు పొం వి భాగ్యంబు
గ-ద'

'నకున్న పనియేమి కూరుడుండి ద్వాము
నేతునిన్ను'

'నా యాహలో వెణుంగు పదముల తోడ
నడచి రావమ్మ'

'నీ పాద నూపురస్వసము నా యింట నిన
దింరవలయు'

'ప్రొద్దు పొడిచినట్టుబాన్ను నిను జూచి పొంగి
పోయెదను'

నా కాదుధేనువా: నిన్ను వర్ణించ నాకక్క
తుగునదే'

'ఒకసారి నా పొలమందు నిను గన్నట్టు
లూహించుచుందు'

'ఈమేన నీవయై పోయినావు బ్రాహ్మీ?
సౌఖ్య చుహహా!'

'నా జీవ జ్యోతి వీన వాణి: నీ జ్ఞాన
ప్రసూన మీ జీవి...'

ఈ విధంగా దాశరథుల బాలయ్యగారి
సరస్వతీ మధ్యాక్కరలు ఇంత సుందరంగా,
మధుర మనోహరంగా సాగుతూ, కవి ఆశ్చర్య
కను అనుభూతిని ఆవేదనలూ పాఠకుని కంఠా
యనడంలో నందేహం లేదు. దీనిలో జాతీయ
చింతన, సర్వ రసాస్మితానందము, వాగ్దేవీ రూప
గుణ నామ సంస్తుతి బోలు చేసుకొన్నది. ఇంత
చక్కని కృతి తెలుగు సాహితీ లోకానికి అందించిన
బాలయ్య కవి సుకృతి యని చెప్పవచ్చు. సాహితీ
చరిత్రలో సరస్వతీ మధ్యాక్కరలకు సముచిత
స్థానం ఉంటుందని ఆశిద్దాం :

జి. విద్యాధరి

ఇంటి నెం. 3-4-37 భవానిరాణి,

రాజేంద్రనగర్, హైదరాబాద్-500 030.

నవంబర్ 94 : సవంతి : 43

అక్షర
సమీక్ష

శ్రీ జన్మసాక్షిగా

సమాజంలోని సామాన్యం చాలాగాతరి. అసామాన్యం అద్భుత గాతరిను సాహిత్యంవ్వారా చుట్టి సమాజానికి అందించే మహిళాత్ముడు రచయిత. మనిషి మనస్సులో సమాజాన్ని గూర్చిన అలోచనలను రేకెత్తించటానికి అకర్షణీయమైన కవిత్వం వ్వారా కవి చేసే ప్రయత్నమే కవితా రచన. తన రచనల వ్వారా సహృదయ పాఠకులను ఆలోచింప జేస్తున్న, ఆనందింపజేస్తున్న సత్కవి శ్రీ కాట్రగడ్డ లక్ష్మీనరసింహారావు. గత ముప్పైసంవత్సరాలుగా సగటున సంవత్సరానికొక కవితా సంపుటిని ప్రచురించి సాహిత్యసరస్వతి నర్తిస్తున్న సాహితీ సేవకులు కాట్రగడ్డ లక్ష్మీనరసింహారావు. తన గ్రంథాలను తాను ప్రచురించుకోవటం పెద్దగావు? అని కొందరనుకోవచ్చు. కానీ కాట్రగడ్డవారు సాహిత్యాభిలాషతో ఇతరుల గ్రంథాలను గూడా ఎన్నిటితో ప్రచురించాడు. నిజంగా ఇది ఎంతో అభినందనీయమైన విషయం.

కాగా, కాట్రగడ్డగా ప్రసిద్ధిచందిన లక్ష్మీనరసింహారావు గారు ఇటీవల ప్రచురించిన కవితా సంపుటి 'శ్రీజన్మసాక్షిగా! ఈసంపుటిలోని 26

ఖండికంలో ఒక ఖండికపేరే ఈ సంపుటికి నామ దేయమైంది. ఈసంపుటిలోని ఖండికలు సమాజంలోని మంచివెడులను కవితామయంగా వివరించేవి

ఈ ప్రపంచంలో క్షణభేదాలు. మతభేదాలు విషమజంగాలై విహరిస్తున్నాయి. అకిలితో నకనకతాడే పొట్టల హాహాకారాలు వ్యాపిస్తున్నాయి. నిరుద్యోగం, వరకట్నం కట్టులు యిళిపిస్తున్నాయి. 'అంగడిలో అంగాంగాలను ప్రదర్శిస్తూ, పొట్టకూడతై కాముకులకు సంతృప్తినిస్తూ 'రోజూ రోదించే రోజాలై' జీవిస్తున్నార వేళ్ళంనంది యువకులు. కర్షకుల, కార్మికుల జీవితాలు కష్టనష్టాలకు కాపురాలవుతున్నాయి. ఇలా సంఘంలోని వివిధ

శ్రీజన్మ సాక్షిగా—కవితా సంపుటి

పుటలు : 8+32

వెం : లేదు

ప్రతులకి : కవితా వ్యాసం వల్లికేశవన్

ఏలూరు-534003 ఆంధ్ర

వ్యక్తుల జీవితాలలోని విశేషాలకు కవితాకావ్యాన్నిచ్చి సహృదయుల మనస్సులను తాత్కాలికంగానైనా అలోచనా పూరితం చేశారు. కాట్రగడ్డవారు సాహిత్యం సమాజానికి దర్శణం అన్న పెద్దల కాత్వానికి నిజమేరైన పట్టా కాట్రగడ్డవారు.

కాట్రగడ్డవారు గొప్ప దేశభక్తులు. ఈలోకంలో కన్నడే లోపాలను విమర్శిస్తూ కవిత్వంల్లి నట్లుగానే ఈదేశంలోని సుగుణగణాలను కూడా గాంధేయి గానం చేశారు.

'నమయః చిగురిస్తున్నది

సహనం బలపడుతున్నది

చిరునవ్వుల పూతలతో
 రేయిబవలు వర్తిస్తున్నవి.'

వీరి గీతాలలో కొన్ని. గానాపకూలాలు
 ప్రభువా ప్రభువా వంటి గీతాలు ఇందుకుదాహ-
 రణాలు. వీరు దేశభక్తులైన వావలం, సద్గణాలను
 కీర్తించారు. వీతాపతా శ్రీ 'స' గారు సమాజంలోని
 మంచి చెడులను సమానంగా వర్ణించే శక్తి అని అర్థ
 మౌతున్నది.

కాట్రగడ్డ వారికి శబ్దాలంకారాలపైన
 ప్రీతి ఎక్కువ. శబ్దాలంకారాలు రచనకు అందం
 చేతురుస్తాయనటంలో సందేహం లేదు.

'నా తెలివియే నీ కలిమి
 నా నిలిమియే నీకు కలిమి'
 'బంగారం బంటులాట
 అంగాగం పేర్ల వేట'

వంటి అంశప్రాసలతో నిండిన పాదాలు
 ఈ సంపుటిలో మెండుగా ఉన్నాయి. 'ఉప్పు

కట్టు, ఊబిగుంటల్లో ఉండి ఉచ్చుల్లో వంటి ఏకాక్ష-
 రాది పదాలను ప్రయోగించటం గూడా దండిగా
 ఉంది.

అయితే ఒక్కసారి వీరు భావావేశంలో
 ప్రాసావేశంలో పదసాదుత్వాన్ని లెక్కించరు.
 శిలారోదనాదనహిత-దేవాలయ దాడుల-స్వర
 సంగీతమెట్లు-నుదుటిపై నొసటితో ప్రజారథం
 వీచికలు-మెరుదాపులు-సుఖశయ్యల మడక సయన
 చూడ్కులు ప్రాంతీయ గంతులు వంటి పదబంధాల
 విషయంలో జాగ్రత్త అవసరం. కాలం ముల్లులా
 గుచ్చుకుంది. అన్ని ఆలోచనాత్మకమైన పాదం
 వెంటనే వారం పట్టి లాగిందెవరు? అన్న పాదం
 కాలం వారం అనే పదాలపై మోజుతో చేసినట్లుని
 విస్తున్నది.

ఈ బాహ్యలంకార వ్యామోహం తగ్గించు-
 కుంటే ఇంకా ఎన్నెన్నో మంచి ఆలోచనాత్మక
 రచనలను కాట్రగడ్డవారు వెలయించగలుగుతారు.

కూర్చొన పెట్టిన నుమారు 30 మంది హిందీ ప్రచారకులకు, శ్రీ ఎ.కె. బాస్ ఐ. పి. ఎస్. గారిచే సన్మానములు జరిగినవి. తరువాత శ్రీ ఆన్నదానం రామస్వామి గారు శ్రీ ఎ.కె. బాస్ గారిని సన్మానించిరి.

తరువాత దక్షిణ భారత హిందీ ప్రచార సభకు విజ్ఞప్త సేవ చేసి వదలి విరమణ చేసిన హిందీ ప్రచారకులను, నూపర్ బజార్ డైరెక్టర్ శ్రీ వై. డి. రామారావు గారు సన్మానించిరి. శ్రీ వై. డి. రామారావు గారిని దక్షిణ భారత హిందీ ప్రచారసభ ప్రధాన కార్యదర్శి శ్రీ ఆన్నదానం రామస్వామి గారు సన్మానించిరి.

తూర్పు గోదావరి జిల్లా అమృతోత్సవ చూప సభల సందర్భముగా విచ్చేసిన దక్షిణ భారత హిందీ ప్రచార సభ ప్రముఖ కార్యవర్గ సభ్యులను, ప్రముఖ వాణిజ్యవేత్త శ్రీ దంటి సూర్యారావు గారు, శ్రీ హైదరాబాద్ విశ్వనాథ కుమార్ గారు సన్మానించిరి. వీరిరువురిని సభ తరువున శ్రీ ఆన్నదానం రామస్వామి గారు సన్మానించిరి. తరువాత ఈ అమృతోత్సవ చూప సభలు వీగ్విజయముగా జరుగుటకు సహకరించిన ఆహ్వాన సంఘ సభ్యులను దక్షిణ భారత హిందీ ప్రచార సభ అధ్యక్షులు శ్రీ తోయపాటి నాగేశ్వరరావు గారు సన్మానించిరి. శ్రీ మతి ఎమ్. వేదవల్లి గారు మరియు శ్రీ పరితా చణేశ్వర రావు గారు వందన సమర్పణ చేసిరి.

గాంధీ జయంతి ఉత్సవము

అనంతపురం

జాతీయ చూపాల్గా గాంధీ 123వ జయంతి ఉత్సవాన్ని పురస్కరించుకొని జాతీయ భాష హిందీ (అమృత హిందీ మౌఖిక) పరిజ్ఞా ప్రమాణ పత్ర వితరణోత్సవము, స్థానిక వికలాంగుల 48 : ప్రకంతి : నవంబరు 94

సంక్షేమ బాంధవ వసతి గృహమునందు జరుపబడినది.

సభకు, వసతిగృహ సారథులు శ్రీ యం. మంజునాథ్ గారు అధ్యక్షత వహించిరి. బాధు తమ ఉపన్యాసంలో జాతీయభాష హిందీ ప్రాముఖ్యతను ఆభ్యసించవలసిన అవశ్యకతను వివరించిరి.

స్థానిక హిందీ ప్రచారకులు శ్రీ ఎ. డి. ఉమాశంకర్ (H A G J C Proys, అనంతపురం) గారు, భారతదేశ స్వాతంత్ర్య బోరాట సందర్భం నే, జాతీయభాష అవశ్యకతను వివరించి, గాంధీ గారి ఆశీస్సులతోనే 75 సం. ల. తర్వాత కూడా ద.చ.హిందీ ప్రచారసభ, మద్రాసు హిందీ భాషా ప్రచారం కొనసాగుతున్నదని, ప్రస్తుతము సభ అమృతోత్సవం జరుపుకొను తున్నదని తెలిపిరి.

గాంధీజీ భజనతో సభ ముగిసెను.

పెద్దపాటి నాగేశ్వరరావు గారి సన్మానోత్సవం

డి. 31. 10. 94న పెదరావురు జిల్లా పరిషత్ ఉన్నత పాఠశాలలో పనిచేయుచున్న ప్రథమశ్రేణి హిందీ వండితులకు శ్రీ పెద్దపాటి నాగేశ్వరరావు గారికి వదలి విరమణ సన్మానసభ ప్రముఖ న్యాయవాది శ్రీ పొందుగు సీతారామయ్య గారి అధ్యక్షతన ఘనముగ జరిగినది.

పాఠశాల ప్రధానోపాధ్యాయులు నర్సయ్య వెలునోలు మరనమోహనరావుగారు సభా పరి

చదువు చెసిరి సభాధ్యక్షులు శ్రీ సీతారామయ్య గారు మాట్లాడుతూ అన్ని వ్యక్తులకంటె ఉపాధ్యాయ వృత్తి ఉత్తమమైనది అన్ని దానములకన్న విద్యాదానము మిన్నయైనది అటువంటి వృత్తిని సాగించి శ్రీ పి నాగేశ్వరరావు గారు ఉత్తమ ఉపాధ్యాయునిగా పదవీ విరమణ చేయరున్నారని అనిరి విజయలక్ష్మి దేవిగారు నన్నాని పత్రము చదివి సన్నానితునికి బహుశాకరించిరి.

తదుపరి ముఖ్య అతిథి డబ్ల్యు బారర హిందీ
 ప్రచార సభ ఆంధ్రప్రదేశ్ అవ్యక్తులు శ్రీ బోయ
 పాటి నాగేశ్వరరావు, శ్రీ పెద్దపాటి నాగేశ్వరరావు
 గార్లు పూంమాలవేసి చందనతాంబూలం అందించి
 శాంఘికపూజలు చేసి సన్మానించిరి పారశం
 సమాహార్యాయలు శ్రీ అబ్దుల్ సలామ్, యస్.
 అన్నపూర్ణ నాగేశ్వరరావు గారికి సూతనవస్త్రములు
 మెమెంటోలు అందజేసిరించిరి విద్యార్థులు బోధ
 నేతరి నిబ్బించి మెమెంటోలు సూతన వస్త్రములు
 అందజేసిరించిరి. ప్రాధికారము ననంత్ర అధ్యక్షులు
 డి.వి. శర్మ దండ్రుం డి.పార్థసారథి సమాఖ్యపాద
 వీరబ్రహ్మ దన్యామి వారి ఆలయ సమాజమువారు
 శ్రీ జానకి జానమహనరావుగారు, నాగేశ్వరి బాబు
 రావుగారు సన్మాన వస్త్రము సూతన వస్త్రములు
 మెమెంటోలు పూం వస్త్రముల వర్షతో అందజేసిరి
 రించి డి.వి. శర్మ దండ్రుం డి.పార్థసారథి ప్రముఖ
 వ్యాపార వేత్త శ్రీ కొడాలి మధవరావు రిటైర్డ్
 H.M కొడాలి ప్రసాదరావుగారు బ్యాని
 డి. ప.డి.పా న్రహ్మోపాధ్యాయలు పెమ్మమొలకం
 బాలేశ్వరరావుగారు, రిటైర్డ్ H.M కుర్రా వెంక
 డేశ్వరరావుగారు పారశం డి.వి. జోనల్ జిల్లా
 గ్రంథాలయ సంస్థ మాజీ అధ్యక్షులు గృహవి

ఉమామహేశ్వరరావుగారు తమ సందేశములు
ఇచ్చిరి శ్రీ బోయపాటి నాగేశ్వరరావుగారు మాట్లాడుచూ శ్రీ పి
నాగేశ్వరరావుగారు అంకిత భావముతో
తమ ఉపాధ్యాయ వృత్తిని కొనసాగించిరి.
ఉపాధ్యాయ సంఘముతో పనిచేయుచూ ఉపాధ్యాయ
ఉద్యమమును నడిపించిన కారక కర్త, అని ప్రసం
గించిరి. నాగేశ్వరరావుగారు చువ్చలేని ఉపాధ్యాయు
లని, చదువు అనేది విజ్ఞానము కొలుకుగాని ఉద్యో
గము కొలుకు కాదు అని శ్రీ ఉమామహేశ్వరరావు
గారు అన్నారు

శ్రీ నాగేశ్వరరావుగారు విదినీర్యపాణియే మననక
మాత్రం అనుసూక్తిని ఈ చ. పాడించిన ఉపా
ద్యాయులు అని శ్రీ కులరా వెంకటేశ్వరరావుగారు
అన్నారు రాష్ట్ర ప్రభుత్వ ఉత్తమ ఉపాధ్యాయ
అవార్డు గ్రహీత శ్రీ కూమాటి వెంకటేశ్వర్లు మాట్లా
డుతూ శ్రీ నాగేశ్వరరావుగారు పారశాల పిదులతో
పాటు పాఠశాల పూర్తివిద్యార్థి పాటుబడిన వారు
అని శ్లాఘించిరి. గుంటూరు జిల్లా ఐక్య ఉపాధ్యాయ
ఫెడరేషన్ కార్యదర్శి యం. రామన్నగారు మాట్లా
డుతూ శ్రీ నాగేశ్వరరావు గారు అధ్యయనము
అధ్యాపనము సామాజిక స్పృహ భావములతో
వనిచేసి అందరిచేత మన్ననలు పొందిరి అన్నారు.

సన్మానపత్రమున శ్రీ పెద్దపాటి నాగేశ్వర రావుగారు ధన్యవాదములు చెబుతూ ఉపాధ్యాయ వృత్తి ధర్మమును గురించి తమ వృత్తిని ఉప వృత్తిగగాక (వ్రతవృత్తిగ) బావింది విద్యార్థులను తీర్చి ఉద్ధరించు నందేశము ఇచ్చిరి. వివరగ పాఠ శాల సాంఘిక శాస్త్రోపాధ్యాయులు శ్రీ పీసం నరసింహారావుగారు వందన సమర్పణ గావించిరి.

అందమైన ముద్రణకు

దక్షిణ భారత ప్రెస్

ఖైరతాబాద్, హైదరాబాద్-4

* తెలుగు

* హిందీ

* ఇంగ్లీషు

* సంస్కృత

భాషలలో ముద్రించబడును.

ఫోన్ : 317478

